

PROGRAM
OCHRONY ŚRODOWISKA
GMINY WIELKIE OCZY

grudzień 2004 r.

Zleceniodawca – Wójt Gminy Wielkie Oczy

Wykonawca:

OBB Bogusław Bzdak
ul. St. Wyspiańskiego 29
32- 800 Brzesko
e-mail: bbzdak@brzesko.net.pl

1.	Wstęp	
1.1.	podstawa opracowania	1
1.2.	koncepcja i cel opracowania programu	1
1.3.	opis przyjętej metodyki	2
2.	Ogólna charakterystyka gminy	
2.1.	położenie	3
2.2.	obszar geograficzny	4
2.3.	ludność, gospodarstwa domowe	5
2.4.	działalność gospodarcza	5
2.5.	związki komunalne	11
3.	Ocena stopnia degradacji środowiska oraz określenie ich źródeł	
3.1.	powietrze atmosferyczne	11
3.2.	hałas	13
3.3.	elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące	14
3.4.	zasoby wodne	15
	3.4.1. wody powierzchniowe płynące	
	3.4.2. sztuczne zbiorniki	
	3.4.3. wody podziemne	
3.5.	gospodarka wodno-ściekowa	18
3.6.	gospodarka odpadami komunalnymi	21
3.7.	odpady medyczne i weterynaryjne	23
3.8.	odpady zawierające azbest	23
3.9.	wraki samochodowe	24
3.10.	gleby	25
3.11.	środowisko przyrodnicze	25
3.12.	zasoby surowców mineralnych	29
3.13.	nadzwyczajne zagrożenia środowiska (NZŚ)	30
3.14.	zanieczyszczenia transgraniczne	30
3.15.	uwagi końcowe dotyczące stanu środowiska naturalnego Gminy Wielkie Oczy	32
4.	Przewidywane zmiany	
4.1.	zmiany demograficzne	34
4.2.	rozwój wybranych czynników gospodarczych	34
5.	Zadania Gminy Wielkie Oczy w zakresie ochrony środowiska na lata 2004 – 2014 własne i koordynowane	
5.1.	ochrona powietrza atmosferycznego	35
5.2.	ochrona zasobów wodnych	35
5.3.	ochrona gleb	36
5.4.	ochrona zasobów przyrodniczych	37
5.5.	gospodarka odpadami	38

6.	Krótkoterminowy plan działania na lata 2004 – 2007	
6.1.	założenia planu	40
6.2.	działania organizacyjno – edukacyjne	42
6.3.	przedsięwzięcia inwestycyjne	43
6.4.	źródła finansowania	43
7.	Długoterminowy plan działania na lata 2008 – 2014	
7.1.	działania organizacyjno-edukacyjne	45
7.2.	przedsięwzięcia inwestycyjne	45
7.3.	monitoring	46
8.	Analiza oddziaływania na środowisko	48
9.	Załączniki	
9.1.	Plansza Ochrony Środowiska Gminy Wielkie Oczy	
9.2.	spis tabel	

1. Wstęp

1.1. podstawa opracowania

W celu realizacji polityki ekologicznej państwa, wprowadzony został, ustawowy obowiązek sporządzania

programów ochrony środowiska

odpowiednio dla województw, powiatów i gmin (art. 17 ustawy -Prawo ochrony środowiska z dnia 27.04.2001 r. opublikowanej w Dz.U. Nr 62, poz. 627).

Zakres tych programów musi być spójny z polityką ekologiczną państwa (art.14 cytowanej wyżej ustawy). Programy powinny więc określać:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

1.2. koncepcja i cel opracowania

Dokumentami nadrzędnymi dla „Programu Ochrony Środowiska Gminy Wielkie Oczy” są:

- a) „Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego”,
- b) „Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Lubaczowskiego”.

Cele strategiczne programów wynikają z polityki zrównoważonego rozwoju państwa, sukcesywnie dostosowywanej do prawa Unii Europejskiej, zawarte w następujących dokumentach:

- **Prawo ochrony środowiska** – ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Jest ona podstawowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony środowiska i pełni funkcję ustawy ramowej dla całego prawodawstwa z tego zakresu,
- **II Polityki Ekologicznej Państwa** – z 2001 roku. Dokument ten ma na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji zadań ochrony środowiska na obszarze całej Polski. Określa też, na podstawie aktualnego stanu środowiska cele, priorytety i działania proekologiczne wraz ze środkami niezbędnymi do ich osiągnięcia. Polityka ekologiczna powinna być elementem równoważenia rozwoju kraju i harmonizowania celów gospodarczo społecznych z celami ochrony środowiska.
- **Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 – 2010.** Jest dokumentem o charakterze operacyjnym, stanowiącym instrument wdrożenia „II Polityki Ekologicznej Państwa”. Zawiera harmonogram zadań wynikających z tej polityki oraz wskazówki i wytyczne do uwzględniania zagadnień ochrony środowiska w programach sektorowych. Precyzuje sposoby osiągania celów zawartych w „II Polityce Ekologicznej Państwa” w formie pakietów działań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych na lata

2002 – 2010. Dla każdego pakietu zadań określa jego nazwę, ustanawia jednostkę odpowiedzialną i jednostki współpracujące. Podaje również termin realizacji oraz niezbędne nakłady finansowe.

- **Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 –2010.** Dokument ten został sporządzony na podstawie zapisów ustawy –Prawo ochrony środowiska. Zawiera aktualizację i uszczegółowienie długookresowej „II Polityki Ekologicznej Państwa”, zwłaszcza w nawiązaniu do priorytetowych kierunków działań określonych w VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001-2010.
- **Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006.** Plan ten jest dokumentem określającym strategię społeczno-gospodarczą Polski w pierwszych latach członkostwa w Unii Europejskiej. Jego zadaniem jest osiągnięcie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski z Unią Europejską. Wskazuje wielkość planowanego zaangażowania środków Funduszy Strukturalnych, Funduszu Spójności i środków krajowych oraz określa sposób koordynacji i wdrażania pomocy strukturalnej w okresie realizacji Planu.
- **Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej (NSEE),** jest dokumentem identyfikującym i hierarchizującym główne cele edukacji środowiskowej. Wskazuje także możliwości ich realizacji. Cele zawarte w NSEE zostaną przełożone na konkretne zadania w „Narodowym Programie Edukacji Ekologicznej” oraz w programach lokalnych, służących realizacji zadań edukacyjnych promujących ideę ekorozwoju.

1.3. przyjęta metodyka opracowania

Punktem wyjścia przy opracowaniu Programu Ochrony Środowiska było zebranie informacji na temat czynników mających istotny wpływ na środowisko przyrodnicze Gminy Wielkie Oczy. Do tego celu wykorzystano materiały udostępnione przez Urząd Gminy Wielkie Oczy. Dotyczyły one:

- liczby mieszkańców poszczególnych sołectw, rozmieszczenia gospodarstw domowych, rodzaju zabudowy, sposobu ogrzewania budynków,
- liczby podmiotów działających na terenie gminy, w tym osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, rodzaju prowadzonych przez nie działalności,
- prowadzonej polityki w zakresie utrzymania czystości i porządku w gminie,
- realizowanych i planowanych przedsięwzięć z zakresu gospodarki odpadami, lokalizacji dzikich wysypisk na terenie gminy,
- obecnego systemu zbiórki i unieszkodliwiania odpadów komunalnych.
- wydatków na gospodarkę komunalną ponoszonych przez Gminę.
- planowanych wydatków związanych z objęciem Gminy siecią kanalizacji,
- cieków przepływających przez teren gminy oraz zbiorników wodnych,
- pomników przyrody oraz użytków ekologicznych.

Wydział Komunikacji Starostwa Powiatowego w Lubaczowie nie udzielił niestety informacji na temat ilości zarejestrowanych na terenie Gminy pojazdów samochodowych i przyczep. W tej sytuacji ilość wraków samochodowych oraz zużytych opon ustalono szacunkowo opierając się na materiałach GUS.

Na terenie Gminy Wielkie Oczy brak jest punktów pomiarowych zanieczyszczeń wód powierzchniowych. Rozmieszczone są one wokół gminy :

- na rzece Lubaczówka poniżej Lubaczowa (48,4 km biegu) oraz przy ujściu do Sanu (3,0 km biegu rzeki),
- na rzece Szkło w Budzynie (32,5 km biegu rzeki) oraz przy ujściu do Sanu (2,3 km biegu rzeki).

Na podstawie raportów sporządzonych przez WIOŚ w Rzeszowie podjęto próbę ustalenia wpływu działalności mieszkańców Gminy na wielkość stężeń zanieczyszczeń wód powierzchniowych.

Przedstawiono również wyniki badań stężeń zanieczyszczeń wód podziemnych przeprowadzonych przez Państwowy Instytut Geologiczny w Krakowie. Próbkę wody pobrane zostały z otworu Nr 79 w Wielkich Oczach.

Gmina Wielkie Oczy położona jest w strefie przygranicznej. Jej obszar znajduje się w sferze agresywnego wpływu niekontrolowanej emisji siarki z wyrobiska pokopalnianego. W rozdziale 3.14. „zanieczyszczenia transgraniczne” przedstawiono wpływ na środowisko przyrodnicze nieczynnej już od 10 lat kopalni.

Na podstawie zebranych informacji sporządzono listę kluczowych problemów, które powinny zostać rozwiązane oraz dokonano hierarchizacji celów. Proces ten przeprowadzono przy uwzględnieniu założeń planistycznych wyższego szczebla tj. programów i planów wojewódzkiego oraz powiatowego.

Kolejnym etapem było przygotowanie modelowych wzorców działań, możliwych do wdrożenia, biorąc pod uwagę uwarunkowania Gminy Wielkie Oczy, zmierzających do:

- a) objęcia całej Gminy Wielkie Oczy selektywną zbiórką odpadów komunalnych,
- b) utworzenia Gminnego Punktu Zbiórki Odpadów Niebezpiecznych (GPZON),
- c) podjęcia budowy sieci kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalni ścieków,
- d) permanentnej edukacji ekologicznej mieszkańców Gminy.

Określono również niezbędne nakłady finansowe konieczne do poniesienia przy realizacji zamierzonych działań oraz przewidziano źródła ich finansowania.

Ponieważ poruszane zagadnienia wymagają zaangażowania się lokalnej społeczności, przeprowadzone zostały badania ankietowe mające na celu ustalenie:

- a) jakości świadczonych usług komunalnych,
- b) stosunku mieszkańców do proponowanych przedsięwzięć,
- c) stopnia deklarowanego „wysiłku” mieszkańców w rozwiązywaniu problemów swoich i Gminy.

2. Ogólna charakterystyka Gminy

Niniejszy rozdział zawiera jedynie wybrane elementy charakteryzujące Gminę Wielkie Oczy dla potrzeb ustalenia wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze.

2.1. położenie

Gmina Wielkie Oczy położona jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. Wchodzi w skład Powiatu Lubaczowskiego. Graniczy:

- od północy – z Gminą Lubaczów,
- od wschodu – z Republiką Ukrainy,
- od południa – z Gminą Radymno,
- od zachodu – z Gminami Laszki i Oleszyce.

Gminę Wielkie Oczy tworzy 10 sołectw. Są to w kolejności alfabetycznej: Bihale, Łukawiec, Kobylnica Ruska, Kobylnica Wołoska, Majdan Lipowiecki, Potok Jaworowski, Skolin, Wielkie Oczy, Wólka Żmijowska i Żmijowiska.

Powierzchnia całkowita Gminy Wielkie Oczy wynosi 146,49 km², co stanowi 11,2 % powierzchni Powiatu Lubaczowskiego.

Odległość dzielącą Wielkie Oczy od stolicy regionu – Rzeszowa wynosi około 100 km.

2.2. obszar geograficzny

Gmina Wielkie Oczy leży w południowo – wschodniej części Kotliny Sandomierskiej na płaskowyżu Tarnogórskim. Cały teren gminy jest lekko pofalowany.

Północno-zachodnia część Gminy porastają lasy, które nie tworzą niestety biocenozy z żadnym pobliskim obszarem chronionym. Lasy zajmują powierzchnię ponad 50 % ogólnej powierzchni Gminy. Znajdują się pod zarządem Nadleśnictw w:

- Lubaczowie - obejmującym swym zasięgiem lasy porastające sołectwa: Bihale, Łukawiec, Majdan Lipowiecki, Wólka Żmijowska, Żmijowiska oraz Wielkie Oczy,
- Radymnie - obejmującym sołectwa: Potok Jaworowski, Kobylnica Ruska, Kobylnica Wołoska oraz Skolin.

Gmina Wielkie Oczy znajduje się w prawobrzeżnej zlewni Sanu. Głównymi ciekami przepływającym przez gminę są:

- rzeka Szkło, stanowiąc naturalną, południową granicę Gminy, prowadząc wody pozaklasowe,
- rzeka Lubaczówka, stanowiąc naturalną, północno – zachodnią granicę gminy, prowadząc wody III klasy czystości.

Obydwie rzeki biorą swój początek na terenach należących administracyjnie do Ukrainy.

Na terenie Ukrainy, w sąsiedztwie Gminy Wielkie Oczy powstało kilkadziesiąt lat temu olbrzymie wyrobisko kopalniane, o powierzchni około 1200 ha. Do 1994 roku Państwowe Przedsiębiorstwo Górniczo – Chemiczne SIARKA z Jaworowa eksploatowało tam złoża siarki metodami: odkrywkową oraz wytopową. Obecnie wyrobisko jest źródłem lokalnej katastrofy ekologicznej, której skutki odczuwają również mieszkańcy Gminy.

Na terenie gminy nie występują już w naturalnych zagłębieniach, tak licznie jak niegdyś, małe zbiorniki wodne, od których pochodzi nazwa miejscowości Wielkie Oczy. Zniknęły w wyniku obniżenia się zwierciadła wód podziemnych oraz samoczynnego ich zarastania roślinnością typową dla mokradeł.

2.3. Ludność, gospodarstwa domowe

Na koniec maja 2004 roku Gminę wielkie Oczy zamieszkiwało 4.066 osób. Na km² przypadało więc 28 osób. Gęstość zaludnienia jest niewielka, charakterystyczna dla terenów wiejskich. Strukturę zaludnienia w poszczególnych sołectwach przedstawia poniższa tabela.

tabela 2 – 1

Lp.	sołectwo	liczba mieszkańców	struktura (%)
1.	Bihale	322	7,92
2.	Łukawiec	1 454	35,76
3.	Kobylnica Ruska	194	4,77
4.	Kobylnica Wołoska	395	9,71
5.	Majdan Lipowiecki	176	4,33
6.	Potok Jaworowski	72	1,77
7.	Skolin	273	6,71
8.	Wielkie Oczy	967	23,78
9.	Wólka Żmijowska	30	0,74
10.	Żmijowiska	183	4,50
	razem	4 066	100,00

Źródło – informacja uzyskana w Urzędzie Gminy Wielkie Oczy

Największym skupiskiem ludności jest Łukawiec, w którym zamieszkuje 36 % społeczności Gminy. Drugą pod względem liczby mieszkańców miejscowością są Wielkie Oczy (23,78 %). Łącznie te dwa sołectwa skupiają prawie 60 % mieszkańców Gminy.

Jedynym typem zabudowy są domy jednorodzinne, jedno lub dwukondygnacyjne. Wielkie Oczy zbliżone są swą urbanistyką do małego miasto. Zabudowa centrum jest zwarta. Podobnie usytuowane są budynki w Łukawcu.

Na pozostałym obszarze Gminy występuje charakterystyczna dla gmin wiejskich zabudowa zagrodowa z domem mieszkalnym oraz budynkami gospodarczymi (budynek inwentarski, stodoła).

Podstawowym źródłem energii cieplnej są piece i kotły węglowe centralnego ogrzewania.

Poniższa tabela przedstawia liczbę budynków mieszkalnych w poszczególnych sołectwach.

tabela 2 - 2

Lp.	sołectwo	liczba budynków mieszkalnych	struktura (%)
1.	Bihale	76	8,47
2.	Łukawiec	300	33,44
3.	Kobylnica Ruska	52	5,80
4.	Kobylnica Wołoska	90	10,03
5.	Majdan Lipowiecki	37	4,12
6.	Potok Jaworowski	18	2,01
7.	Skolin	53	5,91
8.	Wielkie Oczy	219	24,41
9.	Wólka Żmijowska	9	1,00
10.	Żmijowiska	43	4,79
	razem	897	100,00

Źródło – informacja uzyskana w Urzędzie Gminy Wielkie Oczy

2.4. działalność gospodarcza

Gmina Wielkie Oczy jest gminą rolniczą. Warunki do prowadzenia upraw rolnych nie są korzystne. Strukturę gruntów ornych według klas bonitacji przedstawia poniższa tabela.

tabela 2 –3

klasa bonitacji	grunty orne (ha)	struktura (%)
I	0,00	0,00
II	0,00	0,00
IIIa	167,49	4,90
IIIb	530,01	15,51
IVa	728,04	21,31
IVb	666,28	19,50
V	823,70	24,11
VI	501,48	14,67
ogółem	3 417,00	100,00

Źródło – informacja uzyskana w UG Wielkie Oczy

Brak jest gleb zaliczanych do I i II klasy bonitacji. Do III klasy bonitacji należy zaledwie 20 % gruntów (tabela 2 – 3). Ziemie tej klasy znajdują się w południowej części gminy.

Na podstawie spisu powszechnego z 2002 roku ustalono, że na terenie Gminy funkcjonuje 848 gospodarstw, z których 718 prowadzi wyłącznie działalność rolniczą (84,67 %). Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 5,5 ha.

tabela 2 – 4

wyszczególnienie	liczba gospodarstw	powierzchnia gruntów ogółem (ha)
OGÓŁEM	848	4 687
prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	718	4 067
prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	8	60
prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą	30	263
nie prowadzące działalności rolniczej i pozarolniczej	92	297

Źródło – podstawowe informacje ze spisów powszechnych – Gmina wiejska Wielkie Oczy- Urząd Statystyczny w Rzeszowie; Rzeszów 2003

Ponad 44,4 % powierzchni Gminy Wielkie Oczy tworzy tzw. rolniczą przestrzeń produkcyjną. Dominują grunty orne (23,32 % powierzchni Gminy).

Stosunkowo duży odsetek stanowią łąki i pastwiska (łącznie 21,04 % powierzchni ogółem).

Lasy zajmują 50,14 % powierzchni Gminy Wielkie Oczy. Wskaźnik ten pozycjonuje Gminę wśród obszarów o wysokim stopniu zalesienia. 7,77 % użytków leśnych oraz gruntów zadrzewionych jest własnością prywatną.

Sposób zagospodarowania gruntów na terenie Gminy przedstawia poniższa tabela.

tabela 2- 5

Lp.	powierzchnia (ha)	struktura (%)	w tym:	
			własność prywatna	własność publiczna
I. użytki rolne	6 504	44,40	5 536	968
<i>grunty orne</i>	3 417	23,32	2 907	510
<i>sady</i>	5	0,03	5	0
<i>łąki</i>	1 671	11,41	1 438	233
<i>pastwiska</i>	1 411	9,63	1 186	225
II. i zakrzewione	7 345	50,14	571	6 774
III. wodne	800	5,46	495	305
razem powierzchnia gminy	14 649	100,00	6 602	8 047

Źródło – sprawozdanie R-02 wg stanu na 31.05.2004 r. Urząd Gminy Wielkie Oczy.

Wśród upraw dominują zboża (głównie pszenica), które obejmują 23,84 % areалу upraw.

tabela 2- 6

Lp.	rodzaj upraw	areal dla własności prywatnej (ha)	struktura (%)
I.	zboża	1 585	82,33
1.	<i>pszenica</i>	459	23,84
2.	<i>żyto</i>	334	17,35
3.	<i>jęczmień</i>	95	4,93
4.	<i>owies</i>	350	18,18
5.	<i>pszenżyto</i>	65	3,38
6.	<i>pozostałe</i>	282	14,65
II.	ziemniaki	211	10,96
IV.	przemysłowe	52	2,70
V.	pozostałe	77	4,01
	razem areal	1 925	100,00

Źródło- podstawowe informacje ze spisów powszechnych – Gmina wiejska Wielkie Oczy- Urząd Statystyczny w Rzeszowie; Rzeszów 2003

Natomiast w ramach produkcji zwierzęcej prowadzony jest głównie chów bydła oraz trzody chlewnej.

tabela 2- 7

Lp.	zwierzęta gospodarskie w gospodarstwach rolnych Gminy Wielkie Oczy	liczba (szt.)
1.	bydło	1 137
2.	trzoda chlewna	1 586
3.	owce	387
3.	konie	287
4.	drób	24 532

Źródło- podstawowe informacje ze spisów powszechnych – Gmina wiejska Wielkie Oczy- Urząd Statystyczny w Rzeszowie; Rzeszów 2003

Wg stanu na 30.05.2004 r. w Urzędzie Gminy Wielkie Oczy zarejestrowanych było 66 osób prowadzących, pozarolniczą działalność gospodarczą. Analizując rodzaj zgłoszonej przez nich działalności można stwierdzić, że dominują dwa sektory:

1. **handel** – w branży tej działa 23 mieszkańców Gminy Wielkie Oczy.
2. **budownictwo** – w branży tej działalność gospodarczą prowadzi 18 mieszkańców Gminy.

Stosunkowo mało jest firm transportowych (6). Pozostała działalność gospodarcza związana jest przeważnie z obsługą mechaniczną rolnictwa.

Na terenie Gminy działają łącznie cztery placówki oświatowe. Są to:

- a) szkoły podstawowe w miejscowościach:

- Wielkie Oczy z filią w Kobylnicy Wołoskiej,
 - Łukawiec z filią w Bihalu,
- b) gimnazja w Wielkich Oczach i Łukawcu,

Ponadto funkcjonują dwa Zakłady Opieki Zdrowotnej w miejscowościach:

- a) Wielkie Oczy,
b) Łukawiec,

Na terenie gminy działa punkt apteczny w Wielkich Oczach.

Opiekę weterynaryjną zwierząt sprawuje Lecznica Zwierząt z Lubaczowa.

Na terenie Gminy Wielkie Oczy zlokalizowanych jest 8 czynnych cmentarzy. Są to cmentarze:

- parafialne - znajdujące się w: Potoku Jaworowskim, Wielkich Oczach oraz dwa w Łukawcu,
- komunalne- w Żmijowiskach, Bihalu, Kobylnicy Ruskiej, Kobylnicy Wołoskiej,

2.5. związki komunalne

Gmina Wielkie Oczy nie należy do żadnego związku komunalnego.

3. Ocena stopnia degradacji środowiska oraz określenie jego źródeł

3.1. powietrze atmosferyczne

Podstawowymi aktami prawnymi obowiązującymi aktualnie w Polsce w zakresie prowadzenia kontroli jakości powietrza są:

- a) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627),
- b) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmujących poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów substancji (Dz. U. Nr 87, poz. 796),
- c) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 roku w sprawie oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. Nr 87, poz. 798)

Zmiany stężeń zanieczyszczeń powietrza zależą w dużym stopniu od zespołu czynników meteorologicznych, takich jak:

- prędkość i kierunek wiatru,
- ciśnienie atmosferyczne,
- temperatura,
- opady atmosferyczne.

Na obszarze Gminy Wielkie Oczy dominują wiatry o składowej zachodniej, przy czym najczęściej wieją z kierunku południowo – zachodniego. Jest to wpływ sąsiedztwa Karpat. Najrzadziej natomiast występują wiatry z północy.

Gmina Wielkie Oczy leży w strefie klimatycznej niziny sandomierskiej, charakteryzującej się długim i ciepłym latem oraz dużą liczbą pogodnych dni. Podlega więc wpływom klimatu kontynentalnego Europy południowo – wschodniej.

Okres wegetacji roślin jest jednym z najdłuższych w Polsce i wynosi 205 – 225 dni. Średnia roczna temperatura powietrza kształtuje się na poziomie 9 °C, przy czym średnią maksymalną odnotowuje się w lipcu i wynosi + 18 °C, a minimalną w styczniu – 3 °C.

Suma rocznych opadów atmosferycznych wynosi 550 - 700 mm, z czego najwięcej opadów odnotowuje się w lipcu, a najmniej w styczniu i lutym. Średnioroczna wartość wilgotności względnej powietrza wynosi 77 %. Najwięcej dni z występowaniem mgieł odnotowuje się w październiku, a najmniej w okresie letnim¹.

Zanieczyszczenia powietrza, przy wiatrach wiejących ze wschodu, w głównej mierze pochodzą z emitorów zlokalizowanych na terenie Obwodu Jaworowskiego (Ukraina). Temat ten rozwinięty został w rozdziale 3.14. „zanieczyszczenia transgraniczne”.

Niebagatelne znaczenie na poziom zanieczyszczeń mają również emitory zlokalizowane na terenie gminy.

Źródłem zanieczyszczeń powietrza na obszarze gminy są małe kotłownie ogrzewające domy jednorodzinne i obiekty użyteczności publicznej, opalane węglem najczęściej niskiej jakości z dużą zawartością siarki i substancji lotnych.

Sposób ogrzewania mieszkań w Gminie Wielkie Oczy w 2002 roku przedstawia poniższa tabela.

tabela 3- 8

	ogółem	w tym:		
		C.O. indywidualne	piece węglowe	inne
liczba mieszkań	926	462	464	-
struktura (%)	100,00	49,89	50,11	0,00

Źródło - podstawowe informacje ze spisów rolnych – Gmina Wielkie Oczy US w Rzeszowie, 2003 r.

Istniejący stan pogarszają coraz powszechniej występujące zjawisko spalania niektórych odpadów komunalnych w piecach węglowych.

Przyjmuje się, że w strumieniu odpadów z gospodarstw domowych, 17 % stanowią opakowania z tworzyw sztucznych, papier i tekstylia. Palenie tworzyw sztucznych „metodą chałupniczą” a więc w piecach nie przystosowanych do ich utylizacji powoduje emisję dioksyn, najbardziej toksycznych substancji chemicznych. Wdychają je nie tylko ludzie ale i zwierzęta. Dioksyny osiadają na owocach, glebach i wodzie. Toksyczne ich działanie polega na powolnym, ale skutecznym uszkodzaniu rozmnażających się komórek w organizmach żywych. Za najbardziej niepokojące

¹ Program Ochrony Środowiska Powiatu Lubaczowskiego

oddziaływanie dioksyn należy uznać uszkodzanie struktur kodu genetycznego zawartego w łańcuchu DNA. Objawami zatrucia mogą być bolesne wysypki alergiczne. Ponad 90 % masy dioksyn dostaje się do organizmu wraz z pożywieniem. Stąd też w przyszłości, w Gminie Wielkie Oczy, opisany wyżej proceder musi być zaniechany.

Duża lesistość gminy sprawia, że przedstawione wyżej negatywne zjawiska (emisja niska, zanieczyszczenia powietrza pochodzące z emitorów zlokalizowanych w Okręgu Jaworowskim na Ukrainie) w dużym stopniu są neutralizowane.

Pomiary stężeń zanieczyszczeń powietrza prowadzone są w ramach wojewódzkiej sieci monitoringu, w skład której wchodzi stacje automatyczne WIOŚ oraz stacje manualne WSSE. Wyniki pomiarów w Województwie Podkarpackim odnoszone są do obszaru powiatu.

W niniejszym opracowaniu przedstawione zostały więc wyniki oceny jakości powietrza przeprowadzonej w 2003 roku, odnoszące się do Powiatu Lubaczowskiego, oznaczonego kodem 3.18.25.09². Ocena dokonana była z uwzględnieniem dwóch grup kryteriów:

- a) ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia ludzi,
- b) ustanowionych ze względu na ochronę roślin.

Dla każdej z wyżej wymienionych grup ustalono listę zanieczyszczeń, jakie należy uwzględnić w ocenie rocznej oraz dopuszczalny ich poziom. Województwo Podkarpackie podzielone zostało na 25 stref, w których dokonywano pomiarów i którym wystawiano oceny stężeń zanieczyszczeń powietrza. W zależności od stężenia zanieczyszczeń powietrza występującego w strefie, zaliczano ją do klasy A, B lub C stosując następujące kryterium:

tabela 3 – 9

klasa	zastosowane kryterium wydania oceny
A	stężenia zanieczyszczeń powietrza nie przekraczają dopuszczalnej normy
B	stężenia zanieczyszczeń powietrza przekraczają normę w granicach tolerancji
C	stężenia zanieczyszczeń powietrza przekraczają dopuszczalne normy i granice tolerancji; wymagane opracowanie POP oraz precyzyjne określenie obszaru przekroczeń normy

Na podstawie rocznych pomiarów stężenia substancji szkodliwych dla zdrowia ludzkiego dokonanych w 2003 roku, strefa „powiat lubaczowski” otrzymała ocenę A. Poniższa tabela zawiera oceny cząstkowe, dla wszystkich substancji objętych pomiarem.

² Ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim w 2003 r. WIOŚ Rzeszów

tabela 3 – 10

	zanieczyszczenia powietrza							ocena łączna
	benzen	dwutlenek azotu	dwutlenek siarki	ołów Pb	tlenek węgla	ozon	pył PM10	
ocena stężeń zanieczyszczeń w strefie	A	A	A	A	A	A	A	A

Ustalając kryterium wystawiania łącznej oceny stężeń zanieczyszczeń powietrza w strefie przyjęto zasadę, że ocena ta będzie najgorszą oceną cząstkową.

Łączna ocena wystawiona dla stężeń substancji szkodliwych dla roślin była pozytywna. Strefa zaliczona została do grupy A. Poniższa tabela przedstawia oceny cząstkowe dla wszystkich substancji objętych pomiarem wg przyjętego kryterium.

tabela 3 - 11

	zanieczyszczenie powietrza			ocena łączna
	dwutlenek siarki	tlenek azotu	ozon	
ocena stężeń zanieczyszczeń w strefie	A	A	A	A

Stężenie zanieczyszczeń powietrza spowodowanych substancjami przyjętymi w tym kryterium nie przekraczało w ciągu 2003 roku przyjętych norm.

Reasumując, stężenia zanieczyszczeń podstawowych powietrza w Powiecie Lubaczowskim nie przekraczają ustalonych norm i należy sądzić, że również w Gminie Wielkie Oczy nie przekraczają wartości norm dopuszczalnych, obowiązujących w roku prowadzenia badań tj. w roku 2003.

3.2. hałas

Według rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 roku w sprawie wartości progowych poziomów hałasu (Dz. U. Nr 8 poz.81) dopuszczalny poziom hałasu na terenie chronionym, m. im. o zabudowie mieszkaniowej, waha się dla pory:

- dziennej w granicach 40 – 60 dB.
- nocnej w granicach 30 – 50 dB.

Maksymalne, krótkotrwałe natężenie hałasu nie może przekroczyć 85 dB dla zabudowy jednorodzinnej.

Przez Gminę Wielkie Oczy nie przebiegają żadne drogi krajowe. Ruch drogowy ma charakter lokalny. Uciążliwość akustyczna wzdłuż dróg nie przekracza obowiązujących norm.

3.3. elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące

Szczegółowe wymagania w zakresie ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym przedstawiają następujące przepisy prawne:

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 roku w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko – (Dz.U. Nr 179, poz. 1490),
- Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 11 sierpnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ochrony przed promieniowaniem szkodliwym dla ludzi i środowiska, dopuszczalnych poziomów promieniowania jakie mogą występować w środowisku oraz wymagań obowiązujących przy wykonywaniu pomiarów kontrolnych promieniowania – (Dz.U. Nr 107, poz 676),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 stycznia 2001 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz.U. Nr 4, poz. 36).

Poniższa tabela przedstawia zakres stref ochronnych dla linii wysokiego napięcia.

tabela 3 – 12

Lp.	szerokość strefy ochronnej	maksymalna	minimalna
1.	dla linii 400 kV	74 m	50 m
2.	dla linii 220 kV	46 m	30 m
3.	Dla linii 110 kV	24 m	18 m

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi polega na niedopuszczeniu do jakiegokolwiek zabudowy obszarów znajdujących się w wyżej określonych strefach.

Przez teren Gminy Wielkie Oczy, na północnym jej obrzeżu przebiegają fragmenty krajowego i międzynarodowego systemu zasilania najwyższych napięć. Nie są związane z bezpośrednim zasilaniem energetycznym obszaru Gminy. Są to:

- linia WN 750 kV,
- linia WN 110 kV.

Pod przewodami wysokiego napięcia nie stwierdzono zabudowań w promieniu 150 m.

Ponadto pomiędzy Wielkimi Oczami a Żmijowiskami wybudowana została, z dala od siedisk ludzkich, wieża z konstrukcji stalowych dla potrzeb stacji przekaźnikowej telefonii komórkowej sieci ERA.

3.4. zasoby wodne

3.4.1. wody powierzchniowe płynące

Obszar Gminy Wielkie Oczy należy w całości do prawobrzeżnej zlewni rzeki San. Większymi prawobrzeżnymi dopływami Sanu, przepływającymi przez teren gminy są:

- rzeka Lubaczówka,
- rzeka Szkło.

Lubaczówka stanowi północno – zachodnią granicę gminy. Swe źródła czerpie na obszarze Roztocza administrowanego przez Republikę Ukrainy. Jej całkowita długość wynosi 88 km, z czego na terenie Polski przypada 67 km.

Przed wpłynięciem na teren Gminy Wielkie Oczy przepływa przez Lubaczów. Tworząc granice gminy płynie wzdłuż sołectwo Bihale.

Rzeka Szkło wypływa również z terenów Ukrainy. Jej źródła znajdują się w okolicach miejscowości o tej samej nazwie. Rzeka Szkło stanowi południową granicę Gminy Wielkie Oczy. Przepływa wzdłuż sołectw: Skolin, Kobylnica Wołoska oraz Kobylnica Ruska. Prawobrzeżnym dopływem rzeki jest potok Groń przepływający przez Wielkie Oczy, uchodzący do rzeki na terenie Ukrainy.

Wymienione wyżej rzeki charakteryzują się dużą zmiennością przepływów w zależności od pory roku. Największe występują wiosną (roztopy) oraz z końcem lata.

Badania jakości wód obydwu rzek prowadzone są wg wytycznych dla Monitoringu Granicznego z częstotliwością dwa razy w miesiącu, w zakresie 25 wskaźników zanieczyszczeń. Dodatkowo jeden raz na kwartał prowadzone są badania wody pod kątem stężenia metali ciężkich dla 8 podstawowych pierwiastków. Ponadto jeden raz w roku, w okresie letnim, prowadzone są badania zawartości pestycydów w rzekach.

Ocena jakości wód prowadzonych przez rzeki polega na ustaleniu charakterystycznych stężeń wszystkich oznaczonych wskaźników w cyklu rocznym i porównaniu ich z obowiązującymi normami stężeń dla poszczególnych klas, indywidualnie dla każdego wskaźnika. Wskaźnik o stężeniu najbardziej niekorzystnym w odniesieniu do obowiązujących norm decyduje o zakwalifikowaniu wód do danej klasy czystości.

Na terenie Gminy Wielkie Oczy brak jest punktów pomiarowych zanieczyszczeń wód powierzchniowych. Rozmieszczone są one wokół gminy :

- na Lubaczówce poniżej Lubaczowa (48,4 km biegu) oraz przy ujściu do Sanu, (3,0 km biegu rzeki),
- na Szkle w Budzynie (32,5 km biegu rzeki) oraz przy ujściu do Sanu (2,3 km biegu rzeki).

Na podstawie badań kontrolnych przeprowadzonych w 2003 roku w wymienionych wyżej punktach pomiarowych ustalono, że wody powierzchniowe przepływające przez Gminę Wielkie Oczy zaliczane są do pozaklasowych (Szkło) oraz III klasy (Lubaczówka)³.

Poniżej przedstawione zostały wyniki pomiarów jakości wód oraz przeprowadzono ich porównanie w celu ustalenia ewentualnego wpływu mieszkańców Gminy Wielkie Oczy na jakość przepływających przez jej obszar wód.

Rzeka Lubaczówka

Rzeka Lubaczówka wpływając na terytorium Polski prowadzi wody zaliczone do III klasy czystości. Podstawowymi wskaźnikami decydującymi o ocenie są zawyżone wartości:

- BZT₅,
- fosforu ogólnego,
- chlorofilu.

Jakość wód w punkcie kontroli granicznej w Budomierzu od trzech lat nie ulega zmianie.

Przepływając przez Lubaczów otrzymuje olbrzymi ładunek nie oczyszczonych ścieków sanitarnych. Stąd też, jednym ze wskaźników decydujących o jakości jej wód jest miano Coli typu fekalnego.

pomiar dokonany w punkcie kontrolnym za Lubaczowem

tabela 3-13

rok	ocena jakości wód				wskaźniki decydujące o jakości	jednostka miary	wyniki pomiarów		
	ogólna	fizyko-chemiczna	hydrologiczna	bakteriologiczna			średni	maksymalny	minimalny
2003	III	III	III	non	miano coli	ml/bakt.	0,002	0,7	
					chlorofil „a”	ug/l	6	32,2	14,2

Źródło – WIOŚ Rzeszów

³ WIOŚ Rzeszów – jakość wód powierzchniowych na Podkarpaciu w 2003 r.

pomiar dokonany w punkcie kontrolnym przy ujściu do Sanu

tabela 3 –14

rok	ocena jakości wód				wskaźniki decydujące o jakości	jednostka miary	wyniki pomiarów		
	ogólna	fizyko-chemiczna	hydrologiczna	bakteriologiczna			średni	maksymalny	minimalny
2003	non	II	III	non	miano coli	ml/bakt.	0,004	0,5	

Źródło – WIOŚ Rzeszów

Na podstawie porównania pomiarów dokonanych w 2003 roku w dwóch punktach pomiarowych można wysnuć następujące wnioski:

- na odcinku 45,4 km Lubaczówka z rzeki zaliczanej do III klasy czystości przekształca się w rzekę prowadzącą wody pozaklasowe,
- jedynym czynnikiem decydującym o jakości wody w punkcie pomiarowym przy ujściu do Sanu było ponadnormatywne stężenie bakterii typu fekalnego świadczącym o wprowadzaniu do rzeki nie oczyszczonych ścieków sanitarnych.

Rzeka Szkło

Rzeka Szkło jest najbardziej zanieczyszczoną rzeką graniczną. Poniższe tabele przedstawiają oceny jej wód w punktach kontrolnych.

punkt pomiarowy Budzyń (32,5 km biegu rzeki)

tabela 3- 15

rok	ocena jakości wód				wskaźniki decydujące o jakości	jednostka miary	wyniki pomiarów		
	ogólna	fizyko-chemiczna	hydrologiczna	bakteriologiczna			średni	maksymalny	minimalny
2003	non	non	III	III	BZT ₅	mg O ₂ /l	2,4	14	4,7
					azot azotynowy	mg/l	0,007	0,153	0,045
					siarczany	mg SO ₂ /l	120	280	208,9
					mangan	mg Mn/l	0,6	1,75	1,09

Źródło – WIOŚ Rzeszów

punkt pomiarowy przy ujściu do Sanu (2,3 km biegu rzeki)

tabela 3 – 16

rok	ocena jakości wód				wskaźniki decydujące o jakości	jednostka miary	wyniki pomiarów		
	ogólna	fizyko-chemiczna	hydrologiczna	bakteriologiczna			średni	maksymalny	minimalny
2003	non	non	III	non	mangan	mg Mn/l	0,6	1,75	1,09
					miano coli	ml/bakt.	0,022	0,04	

Źródło – WIOŚ Rzeszów

Na podstawie porównania pomiarów dokonanych w 2003 roku w dwóch punktach pomiarowych można wysnuć następujące wnioski:

- c) na odcinku 30,2 km rzeka Szkło prowadząc nadal wody pozaklasowe uwalnia się od ponadnormatywnych stężeń siarczanów oraz azotu azotynowego,
- d) jednym z czynników decydujących o jakości wody w punkcie pomiarowym przy ujściu do Sanu było ponadnormatywne stężenie bakterii typu fekalnego świadczące o wprowadzaniu do rzeki nie oczyszczonych ścieków sanitarnych.

Na podstawie przedstawionych wyżej danych należy stwierdzić, że mieszkańcy Gminy Wielkie Oczy, zamieszkujący jej południowe tereny, przyczyniają się do zanieczyszczenia rzeki Szkło bakteriami typu fekalnego wprowadzając do rzeki nie oczyszczone ścieki sanitarne.

3.4.2. wody powierzchniowe stojące

Na terenie gminy nie występują już w naturalnych zagłębieniach, tak licznie jak niegdyś, małe zbiorniki wodne, od których pochodzi nazwa miejscowości Wielkie Oczy. Znikły w wyniku obniżenia się zwierciadła wód podziemnych oraz samoczynnego ich zarastania roślinnością typową dla mokradeł.

Powstało natomiast kilka stawów rybnych w miejscowościach Łukawiec i Wielkie Oczy.

3.4.3. wody podziemne

Na obszarze Gminy Wielkie Oczy wody podziemne występują w zbiornikach usytuowanych w obrębie zróżnicowanych wiekowo pięter hydrogeologicznych.

Z punktu widzenia możliwości ich wykorzystania warte uwagi są jedynie wody w utworach czwartorzędowych na których bazuje gminny wodociąg.

Obszar Gminy Wielkie Oczy znajduje się poza zasięgiem GZWP nr 428 „Dolina Kopalna Biłgoraj – Lubaczów”.

Jakość wód podziemnych występujących na terenie Gminy Wielkie Oczy kontrolowana jest przez Państwowy Instytut Geologiczny w otworze Nr 79 zlokalizowanym w Wielkich Oczach. Badaniom poddane są wody w utworach trzeciorzędowych, płytkiego krążenia o swobodnym zwierciadle.

Wyniki badań przeprowadzonych w 2003 roku wykazują, że są to wody o niskiej jakości, zaliczone do klasy III. Wskaźnikiem decydującym o klasie jest nadmierne stężenie azotanów. Stwierdzona ich wartość wynosiła 63,6 mg NO₂/l.

3.5. gospodarka wodno - ściekowa

Woda do celów socjalno - bytowych pobierana jest na terenie Gminy Wielkie Oczy z ujęć podziemnych za pomocą studni głębinowych wierconych. Siecią wodociągową objęte są wszystkie sołectwa za wyjątkiem Wólki Żmijowskiej. Wodociąg wykonany został w latach 1997 – 2001. Liczba czynnych przyłączy obrazuje poniższe zestawienie.

tabela 3 – 17

Lp.	sołectwo	liczba budynków mieszkalnych	liczba czynnych przyłączy wodociągowych	stopień pokrycia (%)
1.	Bihale	76	75	98,68
2.	Łukawiec	300	300	100,00
3.	Kobylnica Ruska	52	38	73,08
4.	Kobylnica Wołoska	90	71	78,89
5.	Majdan	37	30	81,08
6.	Potok Jaworowski	18	17	94,44
7.	Skolin	53	49	92,45
8.	Wielkie Oczy	219	183	83,56
9.	Wólka Żmijowska	9	0	0,00
10.	Żmijowiska	43	32	74,42
	razem	897	795	88,63

Wodociąg zasilany jest z dwóch ujęć wód podziemnych zlokalizowanych w:

- 1) Łukawcu,
- 2) Kobylnicy Ruskiej.

Administruje go Urząd Gminy w Wielkich Oczach. Cały wodociąg wykonany został z rur PCV. Jego długość wynosi 67,7 km. Przekrój magistral wodociągowych wynosi \varnothing 200 mm, rozgałęzień – \varnothing 150 mm a przyłączy - \varnothing 110 mm.

Ujęcie w Łukawcu składa się z trzech studni wierconych o następujących parametrach technicznych:

- studnia S-1 o głębokości 14,0 m; Q_e= 5,0 m³/s przy S=4,5 m,
- studnia R-1 o głębokości 15,5 m; Q_e= 4,0 m³/s przy S=5,6 m,
- studnia R-2 o głębokości 15,0 m; Q_e= 5,0 m³/s przy S=4,9 m,

Pobór wody w Łukawcu odbywa się na podstawie decyzji Wojewody Przemyskiego

z dnia 01.10.1997 roku znak: OŚ-V-6210/60/97. Decyzja ważna jest do 31 grudnia 2007 roku. Wojewoda Przemyski udzielając Zarządowy Gminy Wielkie Oczy pozwolenia wodnoprawnego:

1. ustalił pobór wód podziemnych, dla celów bytowo-gospodarczych w ilości $Q_{\text{śrd}} = 95,4 \text{ m}^3/\text{d}$ z utworów czwartorzędowych,
2. określił teren ochrony bezpośredniej wokół studni obejmuje pas gruntu o promieniu 10,0 m,
3. na terenie ochrony pośredniej - wewnętrznej zabronił:
 - wprowadzania ścieków do ziemi,
 - rolniczego wykorzystania ścieków,
 - wydobywania kopalin,
 - budowy dróg publicznych,
 - mycia pojazdów mechanicznych,
 - urządzania parkingów i obozowisk,
 - wypasu zwierząt.
4. na terenie ochrony pośredniej – zewnętrznej zabronił:
 - wprowadzania ścieków do ziemi i wód powierzchniowych,
 - wydobywania kopalin,
 - lokalizacji zakładów przemysłowych,
 - lokalizacji magazynów ropopochodnych i innych substancji chemicznych oraz rurociągów do ich transportu,
 - lokalizacji wysypisk i wylewisk odpadów przemysłowych i komunalnych,
 - lokalizacji nowych ujęć wody,
 - lokalizacji cmentarzy i grzebania zwierząt.
5. zobowiązał do prowadzenia książki eksploatacji każdej studni i prowadzenia obserwacji ustalonego zwierciadła wody jeden raz w miesiącu, rejestracji odczytów wodomierzy studziennych jeden raz w tygodniu oraz rejestracji odczytów wodomierza głównego codziennie począwszy od 1 listopada 1997 r.
6. rekultywacji wyrobisk zlokalizowanych na południe od ujęcia z likwidacją „dzikiego” wysypiska śmieci.

Ujęcie w Kobylnicy Ruskiej składa się z trzech studni wierconych o następujących parametrach technicznych:

- S-1 o dopuszczalnej wydajności eksploatacyjnej $Q = 21,9 \text{ m}^3/\text{h}$,
- S-2 o dopuszczalnej wydajności eksploatacyjnej $Q = 23,6 \text{ m}^3/\text{h}$,
- S-3 o dopuszczalnej wydajności eksploatacyjnej $Q = 16,8 \text{ m}^3/\text{h}$.

Woda z ujęcia tłoczona jest do wodociągu obejmującego Kobylnice Ruską, Kobylnicę Wołoską, Potok Jaworowski, Wielkie Oczy, Skolin oraz Żmijowiska.

Pobór wód z ujęcia w Kobylnicy Ruskiej odbywa się na podstawie decyzji Starosty Lubaczowskiego z dnia 28.03.2001 roku znak RO-6224-3/2000. Pozwolenie jest ważne do 31.12.2011 roku. Starosta Lubaczowski wydając pozwolenie wodnoprawne:

1. nakazał wprowadzać wody popłuczne ze stacji uzdatniania wody w ilości $Q_{\text{śrd}} = 21,5 \text{ m}^3/\text{d}$ wprowadzać do rowu melioracyjnego K-1, stanowiącego dopływ do potoku Łazanka w km 3+960,
2. ustalił teren ochrony bezpośredniej dla każdej studni o wymiarach

- 20 m x 20 m, ogrodzony i trwale oznakowany,
3. ustalił teren ochrony pośredniej – wewnętrzny o promieniu 106 m,
 4. ustalił teren ochrony pośredniej – zewnętrzny, obejmujący obszar zlewni hydrogeologicznej, zasilającej w/w ujęcie o zasięgu 1200 m powyżej ujęcia i 178 m poniżej ujęcia o szerokości 560 m,
 5. nakazał wykonywania analiz wody surowej z każdej studni z częstotliwością 2 razy w roku,
 6. nakazał wykonywania analiz wód popłucznych, pobieranych przy wylocie z kolektora do rowu K-1, z częstotliwością 2 razy w roku,
 7. nakazał uzyskanie zgody właściciela odbiornika, rowu melioracyjnego K-1 i potoku Łazanka, na wprowadzenie do nich podczyszczonych ścieków technologicznych,
 8. nakazał posiadanie przez użytkowników wodociągu, do czasu wdrożenia do realizacji docelowych rozwiązań gospodarki ściekowej, szczelnych zbiorników na ścieki, co powinno być potwierdzone przez organy nadzoru budowlanego i stanowić podstawę zawarcia umowy na dostawę wody,
 9. nakazał wywożenia ścieków ze zbiorników bezodpływowych do oczyszczalni, od której Zarząd Gminy zobowiązany jest posiadać zapewnienia ich odbioru.

Rzeczywisty pobór wody i strukturę zużycia wody w ostatnich trzech latach przedstawia poniższa tabela.

tabela 3 – 18

Lp.	wyszczególnienie	2001	struktura (%)	2002	struktura (%)	2003	struktura (%)
I.	woda pobrana z ujęć (tys. m ³), w tym:	91,4	100,00	93,0	100,00	91,6	100,00
1.	woda dostarczona odbiorcom (tys.m ³)	63,7	69,69	69,4	74,62	74,8	81,66
2.	woda zużyta na cele technologiczne (tys.m ³)	27,7	30,31	23,6	25,38	16,8	18,34
3.	straty wody (tys.m ³)	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00
II.	dynamika poboru wody w %	100,0		101,8		100,2	

Źródło – sprawozdanie M-06 sporządzone w Urzędzie Gminy w Wielkich Oczach

Zużycie wody na przestrzeni ostatnich trzech lat utrzymuje się na niezmiennym poziomie.

Gmina Wielkie Oczy nie jest niestety skanalizowana. Na podstawie spisu przeprowadzonego w 2002 roku ustalono, że na terenie gminy wybudowanych zostało 649 zbiorników bezodpływowych.

tabela 3-19

wyszczególnienie	ogółem	w tym mieszkania wyposażone w:			
		wodociąg			ustęp splukiwany do szamba
		razem	z sieci	lokalny	
mieszkania ogółem	926	778	740	38	649
liczba mieszkańców	6 284	5 452	61	5 391	5 375

Źródło - podstawowe informacje ze spisów powszechnych – Gmina wiejska Wielkie Oczy- Urząd Statystyczny w Rzeszowie; Rzeszów 2003

Fakt istnienia zbiorników bezodpływowych nie oznacza jeszcze prawidłowej gospodarki ściekami bytowymi. Powszechnie wiadomo, że ścieki gromadzone w szambach nie są wywożone do oczyszczalni lecz wylwane do przydrożnych rowów, na pola lub do płynących przez teren gminy cieków wodnych.

3.6. gospodarka odpadami komunalnymi

Gmina Wielkie Oczy jako pierwsza w Powiecie Lubaczowskim dostrzegła problem powstały w związku z nieprawidłową gospodarką mieszańców odpadami komunalnymi.

W dniu 8 czerwca 2003 roku przeprowadzone zostało referendum w sprawie przejęcia od właścicieli nieruchomości obowiązków pozbywania się odpadów komunalnych przez gminę. Uczestniczyło w nim 50,03 % uprawnionych do głosowania. 41,61% społeczności Gminy Wielkie Oczy zaakceptowało propozycję przejęcia przez gminę obowiązku organizacji odbioru odpadów komunalnych.

Operatorem obsługującym gminę jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu Sp. z o.o. Spółka wybrana została do świadczenia usług komunalnych w drodze przetargu. Nie segregowane (mieszane) odpady wytworzone przez gospodarstwa domowe oraz podmioty gospodarcze działające na terenie Gminy Wielkie Oczy odbierane są jeden raz w miesiącu specjalistycznym transportem komunalnym. Jest to samochód z tylnym załadunkiem, wyposażony w płytę dociskową do zagęszczania odpadów. Odpady deponowane są na składowisku w Młynach, oddalonym od Wielkich Oczu o około 20 km.

Rozliczeń finansowych za złożenie odpadów komunalnych zebranych z terenu gminy dokonuje Urząd Gminy bezpośrednio z administratorem składowiska na podstawie umowy.

Uchwałą Nr VIII/35/03 z dnia 9 października 2003 roku Rady Gminy w Wielkich Oczach ustaliła opłatę zryczałtowaną w wysokości 60 zł rocznie od podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą, handlową lub wytwórczą za wywóz odpadów komunalnych i unieszkodliwianie przez gminę. Opłatę wnosi się do kasy gminy w dwóch równych ratach do dnia 15 maja i 15 września każdego roku.

Uchwałą Nr II/14/03 z dnia 26 czerwca 2003 roku ustalona została opłata zryczałtowana w wysokości 60 zł rocznie od gospodarstwa domowego za wywóz odpadów komunalnych i unieszkodliwianie przez gminę. Opłatę wnosi się do kasy gminy w dwóch równych ratach do dnia 15 maja i 15 września.

Regularnie w systemie zbiórki odpadów komunalnych mieszanych uczestniczy około 84 % mieszkańców Gminy Wielkie Oczy. Przeprowadzone badania ankietowe wykazały, że:

- a) mieszkańcy zainteresowani są bezpłatną selektywną zbiórką surowców wtórnych (86 % ankietowanych),
- b) 80 % ankietowanych widzi zagrożenie ze strony niektórych odpadów komunalnych.

W Gminie Wielkie Oczy nie występuje problem z odpadami ulegającymi biodegradacji.

Wprowadzenie selektywnej zbiórki surowców wtórnych, obejmującej opakowania z tworzyw, opakowania szklane oraz opakowania wielomateriałowe, pozwoli w przyszłości na zmniejszenie masy deponowanych odpadów na składowisku w Młynach o około 25 %. Obniżą się więc koszty związane z ich składowaniem.

Selektywna zbiórka surowców ograniczy również występujące powszechnie zjawisko spalania opakowań z tworzyw sztucznych w piecach węglowych.

W Gminie Wielkie Oczy nie występują również problemy z odpadami remontowo – budowlanymi.

Prawdopodobny sposób zagospodarowania odpadów wytworzonych w 2001 roku w Gminie Wielkie Oczy przedstawia poniższy schemat.

tabela 3 - 20

ODPADY KOMUNALNE WYTWORZONE W GMINIE WIELKIE OCZY W 2001 ROKU (887 Mg)				
100,00 %				
kompostowane (9 Mg)	zdeponowane na składowisku	spalone w piecach węglowych	odzyskane surowce wtórne (43 Mg)	porzucone na dzikich wysypiskach lub zakopane
przeznaczone na karmę dla zwierząt (98 Mg)			odzyskane odpady wielkogabarytowe (42 Mg)	
(razem 107 Mg)	(192 Mg)	(90 Mg)	odzyskane odpady budowlane (70 Mg) popiół wysypany na ścieżki (150 Mg)	(193 Mg)
12,06 %	21,65 %	10,15 %	(razem 305 Mg)	34,39 %
				21,76 %

Z powyższych danych wynika, że niecałe 22 % odpadów komunalnych trafiło w 2001 roku na składowisko. Około 21 % porzucono na „dzikich wysypiskach” lub zakopano w ziemi. Ponad 10 % spalono w piecach węglowych.

Odzyskanych i zagospodarowanych w należyty sposób było prawdopodobnie 46 % wytworzonych w Gminie odpadów.

W przyszłości rozwiązać należy jedynie problem z:

- odpadami niebezpiecznymi znajdującymi się w strumieniu odpadów komunalnych,
- oponami samochodowymi,
- odpadami wielkogabarytowymi.

3.7. odpady medyczne i weterynaryjne

Na terenie Gminy Wielkie Oczy funkcjonują dwa Ośrodki Zdrowia w Wielkich Oczach oraz Łukawcu. Udzielane są w nich porady medyczne oraz wykonywane są następujące zabiegi:

- 1) stomatologiczne,
- 2) zakładanie opatrunków,
- 3) wykonywanie szczepień

W skład odpadów medycznych w wymienionych wyżej placówkach wchodzi tampony, wata, lignina, bandaże oraz strzykawki. Ilość odpadów medycznych nie przekracza 0,1 Mg/rok. Przekazywane są do unieszkodliwienia w szpitalu w Lubaczowie.

Odpady weterynaryjne to odpady powstające w związku z badaniem i leczeniem zwierząt lub świadczeniem usług weterynaryjnych. Obsługę weterynaryjną gospodarstw rolnych na terenie Gminy Wielkie Oczy sprawuje Lecznica Zwierząt z Lubaczowa. Określenie wielkości powstających odpadów, zwłaszcza w grupie odpadów niebezpiecznych jest trudne ponieważ brakuje bazy danych.

W praktyce padłe zwierze jest zakopywane w ziemi. Należy sądzić, że w przyszłości dzięki systemowi ewidencji zwierząt IACS oraz wprowadzeniu obowiązkowego ich ubezpieczenia będzie można dysponować dokładną informacją na temat skali zjawiska. Ubezpieczenie przewidywać będzie pokrycie udokumentowanych kosztów unieszkodliwienia odpadu weterynaryjnego.

Obecnie można jedynie przyjąć szacunkową wielkość odpadów weterynaryjnych biorąc pod uwagę wielkość pogłowia zwierząt hodowlanych. Szacuje się, że w ciągu roku wytwarzanych jest około 3 Mg odpadów zawierających drobnoustroje chorobotwórcze oraz inne formy zdolne do przeniesienia materiału genetycznego, o których wiadomo, że wywołują choroby u ludzi i zwierząt .

3.8. odpady zawierające azbest

Eternit jest materiałem, który w latach 70 tych i 80 tych ubiegłego stulecia był stosowany na szeroką skalę do krycia dachów budynków przemysłowych i magazynowych oraz domów jednorodzinnych i budynków gospodarczych na wsi i w małych miastach. Z eternitu wykonywano również elewacje domów.

Podstawowym składnikiem eternitu jest azbest. Jest to minerał, który występuje w przyrodzie w postaci cieniutkich włókien o średnicy jednej tysięcznej części milimetra. Włókna te są bardzo mocne i elastyczne. Nadają się do tkania jak i spinania. Charakteryzują się dużą wytrzymałością na wysokie temperatury, małym przewodnictwem cieplnym oraz odpornością na czynniki chemiczne.

Pomimo, że azbest znalazł powszechne zastosowanie w naszym codziennym życiu, już od wielu lat badania wskazują, że nie jest on obojętny dla zdrowia człowieka. Schorzeniem przypisywanym działaniu azbestu jest *azbestoza*, jedna z form pylicy płuc.

Ostre włókna wbijając się w ścianki pęcherzyków płucnych pozostają tam do końca życia, prowadząc najczęściej do powstania raka płuc.

Narażeni na tą chorobę są wszyscy ci, którzy przebywają w pobliżu wyrobów zawierających azbest. Mikroskopijne drobiny azbestu unoszą się w powietrzu niemalże wszędzie tam, gdzie azbest występuje jako komponent.

Usuwanie (demontaż, transport i składowanie) eternitu jest możliwe przy spełnieniu kilku bezwzględnie obowiązujących zasad:

- zajmują się nim ludzie odpowiednio przeszkoleni i wyposażeni w ubrania ochronne zabezpieczające w szczególności twarz, drogi oddechowe oraz ręce,
- eternit przed demontażem należy obficie zrosić wodą aby ograniczyć możliwość jego pylenia,
- czynność demontażu odbywa się w dni bezwietrzne,
- kawałki eternitu nie należy rzucać, aby nie powodować jego kruszenia i pylenia,
- odpady eternitu należy pakować do szczelnych worków z folii jednorazowego użytku,
- worki z odpadami eternitu należy przewozić na wysypisko odpadów niebezpiecznych transportem specjalistycznym (ADR),
- odpady eternitu nie mogą być składowane gdzie indziej niż w wyznaczonym do tego celu miejscu na składowisku odpadów niebezpiecznych i muszą być zakrywane ziemią, aby uchronić przed rozwiewaniem włókien azbestowych przez wiatr.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra ochrony Środowiska z dnia 3 sierpnia 1993 r. odpady azbestowe należy pakować do szczelnych worków folii jednorazowego użytku.

Na terenie Gminy Wielkie Oczy nie przeprowadzono inwentaryzacji budynków mieszkalnych i gospodarczych pod kątem ich pokrycia eternitem. Szacuje się, że do unieszkodliwienia pozostaje 907 Mg. Ilość tą przyjęto w Planie Gospodarki Odpadami Powiatu Lubaczowskiego.

3.9. wraki samochodowe

Przyjmuje się, że 85 % masy wycofanych z eksploatacji pojazdów ma wartość surowcową. Należą do nich przede wszystkim złom stalowy i zużyte opony. Rokrocznie złomowanych jest w Polsce 3 % pojazdów zarejestrowanych.

Przy złomowaniu pojazdów powstają również odpady niebezpieczne w postaci:

1. akumulatorów,
2. płynów hamulcowych,
3. przepracowanych olejów,
4. azbestowych okładzin ciernych.

Na terenie Gminy Wielkie Oczy zarejestrowanych jest prawdopodobnie około 300 samochodów osobowych, ciężarowych, autobusów oraz ciągników rolniczych. Rzeczywistej liczby pojazdów zarejestrowanych niestety nie uzyskano w Wydziale Komunikacji Starostwa Powiatowego.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej wielkości można przyjąć, że rocznie wytwarzanych jest około 9 Mg złomu stalowego z tytułu kasacji samochodów będących własnością mieszkańców Gminy Wielkie Oczy.

Masa opon zdjętych z kół złomowanych pojazdów oraz opon zużytych i wymienionych na nowe w pojazdach sprawnych technicznie wynosi rocznie prawdopodobnie 1,5 Mg.

Na terenie Gminy Wielkie Oczy kasacją samochodów zajmuje się

**Zakład Usług Terenowych „ŁUKAWIEC”
w Wielkich Oczach ul. Leśna 4/1**

3.10. gleby

Jak wykazano w rozdziale 2.4. niniejszego programu na obszarze Gminy Wielkie Oczy dominują gleby o IV, V i VI klasie bonitacji.

W północnej części gminy występują gleby pseudobielicowe i brunatne wytworzone z piasków, silnie spiaszczone oraz gleby bagienne i pobagienne.

W południowej części gminy w sołectwach Potok Jaworowski, Kobylnica Ruska, Kobylnica Wołoska oraz Skolin występują wzdłuż rzeki Szkło mady. Wytworzyły się ze współczesnych osadów rzecznych. Zajęte są głównie przez użytki zielone.

Większość gleb użytkowanych rolniczo wykazuje odczyn kwaśny spowodowany między innymi niewłaściwym nawożeniem. Nadmierna kwasowość gleb powoduje obniżenie ich produktywności i sprzyja migracji zanieczyszczeń w środowisku.

Wszystkie gleby na obszarze gminy, biorąc pod uwagę zawartość metali ciężkich, zaliczane są do I klasy czystości. Podwyższona zawartość siarki w glebie występuje wzdłuż rzeki Szkło⁴.

3.11. środowisko przyrodnicze

Niewątpliwym bogactwem Gminy Wielkie Oczy są lasy. Porastają północne i południowe tereny gminy. Obejmują 50,14 % jej obszaru. Stanowią najcenniejszy składnik szaty roślinnej ekosystemu. Podstawowym gatunkiem lasotwórczym jest sosna zwyczajna oraz dąb szypułkowy. Niewielką domieszkę stanowi świerk, brzoza brodawkowata, olsza czarna, grab zwyczajny, modrzew europejski i jesion wyniosły.

Cennym składnikiem szaty roślinnej obszaru są również ekosystemy łąkowe. Łąki i pastwiska zajmują ponad 21 % powierzchni gminy. Do najczęściej spotykanych roślin należą: rdest wężownik, krwiściąg lekarski, knieć błotna, ostrożeń łąkowy i warzywny, starzec gorczycznikowy, koniczyna łąkowa, przytulia północna, jaskier ostry, ostrożeń siwy oraz storczyk szerokolistny.

⁴ Program Ochrony Środowiska Powiatu Lubaczowskiego

Równie bogaty jest świat zwierząt. Dominują gatunki leśne. Najliczniej występują sarny, zajęce szaraki oraz kuropatwy. Miej licznie: dziki, kuny leśne, borsuki i jelenie.

Łąki, pastwiska i pola uprawne są zdominowane przez drobną zwierzynę łowną i drobne ptaki śpiewające gniazdujące na ziemi, w krzewach i na drzewach wolnostojących.

W granicach Gminy Wielkie Oczy ustanowiono następujące pomniki przyrody:

tabela 3 – 21

Kobylnica Wołoska

numer pomnika przyrody	33
opis obiektu	dwa dęby szypułkowe: 1) obwód pnia na wysokości 1,3 m = 800 cm, wysokość 24 m, rozpiętość korony 30 m, wiek około 600 lat; 2) obwód pnia na wysokości 1,3 m = 590 cm, wysokość 26 m, rozpiętość korony 26 m, wiek około 500 lat;
opis położenia, własność	drzewa rosną na działce należącej do Stanisławy Stupak, zamieszkałej w Wielkich Oczach w Leśnictwie
akt tworzący formę ochrony przyrody	decyzja Nr 259 Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa PWRN w Rzeszowie Nr LOP. 004 – 22/72 z dnia 20 listopada 1972 r.
miejsce ogłoszenia aktu o utworzeniu pomnika przyrody	Dz.Urz. WRN w Rzeszowie Nr 3, poz. 22 z dnia 18 lutego 19973 r.

Majdan Lipowicki

numer pomnika przyrody	128
opis obiektu	dąb szypułkowy o wymiarach: obwód pnia = 465 cm, wysokość ok. 24 m,
opis położenia, własność	drzewo znajduje się w oddziale 183g Leśnictwa Krowica; własność Skarbu Państwa w zarządzie PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Lubaczów
akt tworzący formę ochrony przyrody	Zarządzenie Nr 4/88 Wojewody Przemyskiego z dnia 8 lutego 1988 r.
miejsce ogłoszenia aktu o utworzeniu pomnika przyrody	Dz.Urz. Woj. Przemyskiego Nr 2, poz. 15

Majdan

numer pomnika przyrody	29
opis obiektu	sosna zwyczajna o obwodzie pnia na wysokości 1,3 m = 460 cm, wysokość 30 m, wiek około 300 lat, posiada pięć charakterystycznych odnóg
opis położenia, własność	drzewo rośnie w lesie będącym własnością gromadzką wsi Majdan, przy granicy z Ukrainą; własność komunalna
akt tworzący formę ochrony przyrody	decyzja Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa PWRN Nr Rlop-410/P/207/69 z dnia 20 sierpnia 1969 r.
miejsce ogłoszenia aktu o utworzeniu pomnika przyrody	Dz.Urz. WRN w Rzeszowie Nr 10, poz. 74 z dnia 30 sierpnia 1969 r.

Kobylnica Ruska

numer pomnika przyrody	175
opis obiektu	dąb szypułkowy - obwód pnia na wysokości 1,3 m = 525 cm, wysokość około 25 m, kasztanowiec zwyczajny – obwód pnia na wysokości 1,3 m = 320 cm, wysokość 24 m, (drzewa konserwowane w roku 1994)
opis położenia; własność	drzewa znajdują się na działce ewidencyjnej nr 740 – Leśnictwo Kobylnica Ruska; własność Skarbu Państwa w zarządzie PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Radymno
akt tworzący formę ochrony przyrody	Rozporządzenie nr 52 Wojewody Przemyskiego z dnia 18 listopada 1992 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody
miejsce ogłoszenia aktu o utworzeniu pomnika przyrody	b.d.

Kobylnica Ruska

numer pomnika przyrody	176
opis obiektu	dąb szypułkowy –obwód pnia na wysokości 1,3 m = 370 cm, wysokość około 25 m, dąb szypułkowy – obwód pnia na wysokości 1,3 m = 400 cm, wysokość około 26 m,
opis położenia; własność	drzewa znajdują się na działce ewidencyjnej nr 740 – Leśnictwo Kobylnica Ruska; własność Skarbu Państwa w zarządzie PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Radymno
akt tworzący formę ochrony przyrody	Rozporządzenie nr 52 Wojewody Przemyskiego z dnia 18 listopada 1992 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody
miejsce ogłoszenia aktu o utworzeniu pomnika przyrody	b.d.

Kobylnica Ruska

numer pomnika przyrody	177
opis obiektu	osiem lip drobnolistnych – obwody pni na wysokości 1,3 m = od 270 do 360 cm, wysokość od 23 do 26 m; dąb o obwodzie pnia na wysokości 1,3 m – 430 cm, wysokość 25 m.
opis położenia; własność	drzewa znajdują się na działce ewidencyjnej nr 744/1 – Leśnictwo Kobylnica Ruska; własność Skarbu Państwa w zarządzie PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Radymno
akt tworzący formę ochrony przyrody	Rozporządzenie nr 52 Wojewody Przemyskiego z dnia 18 listopada 1992 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody
miejsce ogłoszenia aktu o utworzeniu pomnika przyrody	b.d.

Kobylnica Ruska

numer pomnika przyrody	178
opis obiektu	sześć lip drobnolistnych – obwody pni na wysokości 1,3 m = od 270 do 250 cm; dąb o obwodzie pnia na wysokości 1,3 m = 350 cm; kasztanowiec zwyczajny o obwodzie pnia = 270cm; (wszystkie drzewa o wysokościach od 17 do 25 m)
opis położenia; własność	drzewa znajdują się na działce ewidencyjnej nr 744/1 – Leśnictwo Kobylnica Ruska; własność Skarbu Państwa w zarządzie PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Radymno
akt tworzący formę ochrony przyrody	Rozporządzenie nr 52 Wojewody Przemyskiego z dnia 18 listopada 1992 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody
miejsce ogłoszenia aktu o utworzeniu pomnika przyrody	b.d.

Łukawiec

numer pomnika przyrody	28
opis obiektu	dąb szypułkowy o obwodzie pnia na wysokości 1,3 m = 480 cm, wysokość 24 m, wiek około 350 lat,
opis położenia	pomnik przyrody znajduje się przy cerkwi,
akt tworzący formę ochrony przyrody	decyzja Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa PWRN Nr Rlop – 410/P/206/69 z dnia 20 sierpnia 1969 r.
miejsce ogłoszenia aktu o utworzeniu pomnika przyrody	Dz. Urz. WRN w Rzeszowie Nr 10, poz. 74 z dnia 30 sierpnia 1969 r.

W Wielkich Oczach istniały niegdyś dwa parki dworskie:

- w północnej części wsi, przy drodze do Żmijowisk na terenie ośrodka wypoczynkowego PGNiG,

„wzdłuż zewnętrznej osi parku i głównej drogi dojazdowej zachowały się szpalerowe nasadzenia z grabu i lipy. W centralnej części parku i w najbliższym otoczeniu ruin dworu i folwarku zachowane są resztki dąbrowy. Przeważają gatunki krajowe: dąb, lipa, klon, jesion, brzoza i grab. Struktura wiekowa drzewostanu zróżnicowana” (Jerzy Piórecki, zabytkowe ogrody i parki województwa przemyskiego, Rzeszów 1989 r.)⁵

- w północno – wschodniej części wsi, przy drodze prowadzącej do Wólki Żmijowskiej wokół budynku Urzędu Gminy. Budynek ten był niegdyś dworem obronnym. Został odbudowany i rozbudowany (piętro) po zniszczeniach II wojny światowej.
„W otoczeniu murowanego obronnego dworu z XVI stulecia oraz bastionowych fortyfikacji, na obrzeżu majdanu gospodarczego zachowane są kwatery warzywników. Od strony wsi, na miejscu zniszczonych wcześniej fortyfikacji ziemnych, zachowały się rzędowe nasadzenia świerkowe”. (Jerzy Piórecki, zabytkowe ogrody i parki województwa przemyskiego, Rzeszów 1989 r.)

⁵ Krzysztof Dawid Majus, Wielkie Oczy, Tel Awiw 2002; www.roztocze.stalwol.pl

O zabytkach, których niewiele zachowało się na obszarze Gminy Wielkie Oczy do obecnych czasów wspominam, ponieważ występują przy nich pojedyncze egzemplarze starodrzewia.

W zachodniej części wsi Wielkie Oczy, powyżej rynku, powstał w XVII wieku, z inicjatywy rodziny Modrzejowskich, zespół kościelno – klasztorny. Jest on najcenniejszym zabytkiem Wielkich Oczu. Wewnątrz kościoła znajduje się rokokowy ołtarz, a w nim słynny obraz Matki Bożej Wielkooockiej, Pocieszycielki Strapionych. Jest on wierną kopią obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, namalowaną na płótnie w 1613 roku przez krakowskiego malarza Franciszka Śniadeckiego. Obraz przetrwał dziejowe burze dzięki staraniom lokalnej społeczności, która zawsze otaczała go wielką czcią. Podczas mszy odprawianej w Krośnie w dniu 10 czerwca 1997 roku został koronowany przez papieża Jana Pawła II.

Miejsce pochówku żydowskiej społeczności Wielkich Oczu przy ulicy Krakowieckiej, mimo że ma kilkusetletnią historię nie przedstawia większej wartości. Cmentarz został bowiem ogołocony z macew po II wojnie światowej. Zachował się tylko zabytkowy drzewostan.

Dyrektor Wydziału Środowiska i Rolnictwa Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie pismem z dnia 13.01.2004 rok znak ŚR-V-660/1/04 poinformował Wójta Gminy Wielkie Oczy, że trwają prace nad utworzeniem nowego rezerwatu przyrody o nazwie „Moczary”, położonego w całości w granicach gminy.

Położony jest na gruntach Skarbu Państwa będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśnictwa Lubaczów. Propozycja objęcia ochroną rezerwatową niezwykle bogatego stanowiska czosnku siatkowego ALLIUM VICTORIALIS wyszła od pracowników Nadleśnictwa. Proponowany obszar rezerwatu przyrody zajmie 12,25 ha. Obejmie teren części sołectw Kobylnica Ruska i Łukawiec.

3.12. zasoby surowców

Na terenie Gminy Wielkie Oczy, w sołectwie Żmijowiska zlokalizowana jest kopalnia ropy naftowej. Wchodzi w skład obszaru górniczego ropy naftowej i gazu ziemnego „Lubaczów”. Eksploatowana jest przez PGNiG – Sanocki Zakład Górnictwa Naftowego i Gazownictwa na podstawie koncesji nr 110/94 zmienionej decyzją nr DGe/EZ/487/1228/99 Ministra Ochrony Środowiska, Surowców Mineralnych i Leśnictwa.

Na obszarze gminy występują również czwartorzędowe złoża piasku i gliny. Ich wielkość nie jest rozpoznana. Eksploatowane są na niewielką skalę, na potrzeby lokalnej społeczności.

3.13. nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Lasy Gminy Wielkie Oczy, w przeważającej mierze są lasami państwowymi. Należące do Nadleśnictw Lubaczów i Radymno. zaliczane są do obszarów I kategorii zagrożenia pożarowego. Porastają na glebach piaszczystych, które nie utrzymują długo wilgoci. Na dodatek, we wschodnim obszarze Gminy Wielkie Oczy obniżone zostało zwierciadło wód podziemnych w związku z powstaniem leja depresyjnego kopalni siarki w okolicach Jaworowa, na terytorium Ukrainy.

Nadleśnictwa opracowały „Szczegółowy plan zabezpieczenia obszarów leśnych przed pożarami”. W ramach planu:

- utrzymuje się pasy przeciwpożarowe oddzielające poszczególne sektory leśne,
- utrzymuje się drogi pożarowe w kompleksach leśnych,
- utrzymuje się w sprawności technicznej sprzęt gaśniczy.
- prowadzi się szkolenia pracowników nadleśnictwa i straży pożarnej,
- prowadzi się akcje edukacyjne wśród młodzieży i lokalnej społeczności,
- udoskonala się system informowania o występujących zagrożeniach.

W ramach zabezpieczeń przed powodzią, w latach 90 –tych ubiegłego wieku, planowano utworzyć zbiornik retencyjny na rzece Szkło w okolicach przysiółka Czaplaki lub Lasu Kobylnickiego⁶. Brak środków finansowych sprawił, że do tej pory projektowana inwestycja nie jest realizowana.

3.14. zanieczyszczenia transgraniczne

Na terytorium Ukrainy, w sąsiedztwie Gminy Wielkie Oczy, wydobywana była do 1994 roku siarka. Prace górnicze prowadziło Państwowe Przedsiębiorstwo Górniczo-Chemiczne SIARKA w Jaworowie. Siarkę wydobywano dwoma metodami:

- odkrywkową,
- wytopową.

Po eksploatacji złoża powstało wyrobisko o powierzchni około 1200 ha i głębokości od 80 do 120 m. Zachwiane zostały tym sposobem stosunki wodne. Na obszarze około 100 km² powstał lej depresyjny, który obejmuje również wschodni obszar Gminy Wielkie Oczy. Teren gminy znajduje się również w sferze agresywnego wpływu niekontrolowanej emisji siarki.

Z przedstawionego przez stronę ukraińską w 2001 roku dokumentu pn. „Dane wyjściowe do projektu odtworzenia równowagi ekologicznej oraz rekultywacji terenów zdegradowanych robotami górniczymi Państwowego Przedsiębiorstwa Górniczo-Chemicznego SIARKA” wynika, że wyrobisko wypełnione zostanie wodą.

⁶ Studium uwarunkowań i kierunki zagospodarowania Gminy Wielkie Oczy

Do tego celu skierowana zostanie woda z rzeki Szkło⁷. Należy się więc spodziewać, że przez okres kilku lat:

- ulegnie ograniczeniu przepływ wody w rzece Szkło a co z tym się wiąże znacznie obniży się jej poziom wód,
- zakłócone zostaną stosunki wodne w zlewni rzeki Szkło.

W ramach „Programu pomiarowego monitoringu wód granicznych Grupy OW”, wytypowano w 2001 roku dwie rzeki graniczne, na których prowadzi się wspólnie ze stroną ukraińską badania wód w zakresie 5 wskaźników:

- BZT₅,
- tlen rozpuszczony,
- chlorki,
- zawiesina ogólna,
- siarczany.

Wśród wytypowanych rzek jest rzeka Szkło. Pomiary jej wód wykonuje się z częstotliwością jeden raz w miesiącu w punkcie monitoringu w miejscowości Budzyń, na 32,5 km biegu rzeki.

Przedstawione wyżej wskaźniki są wybiórcze, i na ich podstawie nie można dokonać ogólnej oceny jakości wód rzeki.

Pierwszego wspólnego poboru prób dokonano w kwietniu 2001 roku. Na podstawie przeprowadzonej serii pomiarów można stwierdzić, że:

- a) we wskaźnikach: BZT₅, tlenu rozpuszczonego oraz chlorków rzeka odpowiada normom dla I klasy czystości:
 - w zakresie BZT₅ norma przewiduje dla I klasy czystości 4 i poniżej mg O₂/l; pomiary wykazały, że biologiczne zapotrzebowanie na tlen waha się w granicach od 2,5 do 5,5 mg O₂/l,
 - w zakresie zawartości tlenu norma przewiduje dla I klasy 6 i powyżej mg O₂/l; pomiary wykazały zawartość tlenu rozpuszczonego w wodzie w granicach od 6,8 do 13,6 mg O₂/l,
 - w zakresie zawartości chlorków w wodzie norma przewiduje dla I klasy czystości 250 i poniżej mg Cl/l; pomiary wykazały zawartość chloru w wodzie w granicach od 22 do 42 mg Cl/l.
- b) ze względu na ponadnormatywną zawartość siarczanów woda nie spełnia normy. Stężenia siarczanów dla III klasy czystości nie mogą przekraczać 250 mg SO₄/l; pomiary wykazały, że zawartość siarczanów w wodzie wynosi od 253 do 702 mg SO₄/l.
- c) W zakresie zawiesiny ogólnej woda, w zależności od pór roku zaliczana jest do I, II lub III klasy czystości; norma dla I klasy czystości przewiduje 20 i poniżej mg/l.

⁷ Program Ochrony Środowiska Powiatu Lubaczowskiego

3.15. uwagi końcowe dotyczące stanu środowiska naturalnego Gminy Wielkie Oczy

Gmina Wielkie Oczy leży w strefie przygranicznej. W jej bliskim sąsiedztwie, na terenie Ukrainy, eksploatowano do 1994 roku złoża siarki. Wydobycie odbywało się dwoma metodami: odkrywkową i wytopową. W wyniku robót górniczych powstało wyrobisko o powierzchni około 1200 ha i głębokości od 80 do 120 m. Zachwiane zostały tym sposobem stosunki wodne. Na obszarze około 100 km² powstał lej depresyjny, który obejmuje również wschodnią część Gminy Wielkie Oczy. Teren gminy znajduje się również w sferze agresywnego wpływu niekontrolowanej emisji siarki. Ponadnormatywne jej stężenia stwierdzono w rzekach Szkło i Lubaczówka, mających swe źródła na terytorium Ukrainy. Strona ukraińska zamierza zrehabilitować obszar po byłej kopalni siarki poprzez wypełnienie wyrobiska wodami rzeki Szkło. Należy się więc spodziewać, że przez okres kilku lat:

- ulegnie ograniczeniu przepływ wody w rzece Szkło, a co z tym się wiąże, znacznie obniży się jej poziom wód,
- zakłócone zostaną stosunki wodne w zlewni rzeki Szkło.

Niewątpliwym bogactwem Gminy Wielkie Oczy są lasy. Porastają północne i południowe tereny gminy. Obejmują 50,14 % jej obszaru. Stanowią najcenniejszy składnik szaty roślinnej ekosystemu. W przeważającej mierze są lasami państwowymi i podlegają administracyjnie Nadleśnictwom Lubaczów i Radymno. Zaliczane są do obszarów I kategorii zagrożenia pożarowego. Porastają na glebach piaszczystych, które nie utrzymują długo wilgoci. Na dodatek, we wschodniej części obszaru Gminy Wielkie Oczy obniżone zostało zwierciadło wód podziemnych w związku z powstaniem, wspomnianego wyżej, leja depresyjnego kopalni siarki w okolicach Jaworowa, na terytorium Ukrainy.

Gmina Wielkie Oczy leży w strefie klimatycznej niziny sandomierskiej, charakteryzującej się długim i ciepłym latem oraz dużą liczbą pogodnych dni. Podlega więc wpływom klimatu kontynentalnego Europy południowo – wschodniej.

Warunki do prowadzenia upraw rolnych nie są niestety korzystne z uwagi na niskie klasy bonitacji gleb. Brak jest gleb zaliczanych do I i II klasy bonitacji. Do III klasy bonitacji należy zaledwie 20 % gruntów. Ziemię tej klasy znajdują się w południowej części gminy. Większość gleb użytkowanych rolniczo wykazuje odczyn kwaśny spowodowany między innymi niewłaściwym nawożeniem. Nadmierna kwasowość gleb powoduje obniżenie ich produktywności i sprzyja migracji zanieczyszczeń w środowisku.

Przez Gminę Wielkie Oczy nie przebiegają żadne drogi krajowe. Ruch drogowy ma charakter lokalny. Uciążliwość akustyczna wzdłuż dróg nie przekracza obowiązujących norm.

Stężenia zanieczyszczeń powietrza w Gminie Wielkie Oczy nie przekraczają wartości norm dopuszczalnych średniorocznych obowiązujących w roku prowadzenia badań tj. w roku 2003.

Przez teren Gminy Wielkie Oczy, na północnym jej obrzeżu przebiegają fragmenty krajowego i międzynarodowego systemu zasilania najwyższych napięć. Nie są związane z bezpośrednim zasilaniem energetycznym obszary Gminy. Są to:

- linia WN 750 kV,
- linia WN 110 kV.

Pod przewodami wysokiego napięcia nie stwierdzono zabudowań w promieniu 150 m.

Ponadto pomiędzy Wielkimi Oczami a Żmijowiskami wybudowana została, z dala od siedlisk ludzkich, wieża z konstrukcji stalowych dla potrzeb stacji przekaźnikowej telefonii komórkowej sieci ERA.

Obszar Gminy Wielkie Oczy należy w całości do prawobrzeżnej zlewni rzeki San. Większymi prawobrzeżnymi dopływami Sanu, przepływającymi przez teren gminy są:

- rzeka Lubaczówka,
- rzeka Szkło.

Lubaczówka stanowi północno – zachodnią granicę gminy. Prowadzi wody III klasy czystości. Rzeka Szkło stanowi południową granicę Gminy Wielkie Oczy. Przepływa wzdłuż sołectw: Skolin, Kobylnica Wołoska oraz Kobylnica Ruska. Prawobrzeżnym dopływem rzeki jest potok Groń przepływający przez Wielkie Oczy, uchodzący do rzeki na terenie Ukrainy. Rzeka Szkło prowadzi wody pozaklasowe. Jest zaliczana do najbardziej zanieczyszczonych rzek granicznych.

Podstawowymi wskaźnikami charakteryzującymi jakość wód Szklä i Lubaczówki uchodzących do Sanu są wysokie stężenia bakterii Coli typu fekalnego, świadczące, że do obydwu rzek odprowadzane są nie oczyszczone ścieki sanitarne z gospodarstw domowych.

Na koniec maja 2004 roku Gminę wielkie Oczy zamieszkiwało 4.066 osób. Największym skupiskiem ludności jest Łukawiec, w którym zamieszkuje 36 % społeczności Gminy. Drugą pod względem liczby mieszkańców miejscowością są Wielkie Oczy (23,78 %). Łącznie te dwie miejscowości skupiają prawie 60 % mieszkańców Gminy. Jedynym typem zabudowy są domy jednorodzinne, jedno lub dwukondygnacyjne.

Woda do celów socjalno - bytowych pobierana jest na terenie Gminy Wielkie Oczy z ujęć podziemnych za pomocą studni głębinowych wierconych. Siecią wodociagową objęte są wszystkie sołectwa za wyjątkiem Wólki Żmijowskiej. Stopień „zwodociagowania” gminy wynosi 88,63 %. Na terenie gminy brak jest kanalizacji sanitarnej. Ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych.

Gmina Wielkie Oczy jako pierwsza w Powiecie Lubaczowskim dostrzegła problem powstały w związku z nieprawidłową gospodarką odpadami komunalnymi. W dniu 8 czerwca 2003 roku przeprowadzone zostało referendum w sprawie przejęcia od właścicieli nieruchomości obowiązków pozbywania się odpadów komunalnych przez gminę. Uczestniczyło w nim 50,03 % uprawnionych do głosowania. 41,61% społeczności Gminy Wielkie Oczy zaakceptowało propozycję przejęcia przez gminę obowiązku organizacji odbioru odpadów komunalnych. Operatorem obsługującym gminę jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu Sp. z o.o. Spółka wybrana została do świadczenia usług komunalnych w drodze przetargu. Nie segregowane (mieszane) odpady wytworzone przez gospodarstwa domowe oraz podmioty gospodarcze działające na

terenie Gminy Wielkie Oczy odbierane są jeden raz w miesiącu specjalistycznym transportem komunalnym i wywożone na składowisko w Młynach. W przyszłości, w zakresie gospodarki odpadami, rozwiązać należy jedynie problem związany z:

- odpadami niebezpiecznymi znajdującymi się w strumieniu odpadów komunalnych,
- oponami samochodowymi,
- odpadami wielkogabarytowymi.

4. Przewidywane zmiany

4.1. zmiany demograficzne

Od kilku lat liczba mieszkańców Gminy Wielkie nieznacznie wzrasta. W niniejszym planie przyjęto, że występujący trend nie utrzyma się. Biorąc pod uwagę obecne uwarunkowania gospodarcze gminy oraz występujące tendencje demograficzne, liczba jej mieszkańców będzie stopniowo zmniejszać się. Sytuacja ta związana jest przede wszystkim z koniecznością migracji części mieszkańców w poszukiwaniu pracy.

Prognozę demograficzną dla Gminy Wielkie Oczy przedstawia poniższa tabela.

tabela 4 -22

	2001	2004	prognoza na lata		
			2007	2010	2014
liczba mieszkańców	3 969	4 066	3 884	3 843	3 802
dynamika (%)	100,00	102,44	97,88	96,82	95,79

Źródło – opracowanie własne

4.2. rozwój wybranych czynników gospodarczych

Do końca bieżącej dekady należy się spodziewać ożywienia gospodarczego w kraju i w regionie. Wzrost gospodarczy w regionie stymulowany będzie między innymi:

- 1) budową sieci dróg ,
- 2) inwestycjami komunalnymi – głównie budową sieci kanalizacyjnej,
- 3) rozwojem agroturystyki,

Wzrostowi gospodarczemu towarzyszyć będzie poprawa sytuacji materialnej mieszkańców Gminy Wielkie Oczy. Wyrażać się powinna w zwiększonym zakupie dóbr konsumpcyjnych, a co z tym się wiąże i wzroście emisji odpadów komunalnych.

Nastąpi również stopniowy rozwój budownictwa jednorodzinnego.

Na terenach sąsiadujących z kompleksami leśnymi nasila się poszukiwania uzbrojonych działek budowlanych (energia elektryczna, woda, kanalizacja sanitarna). Wzrośnie również zainteresowanie materiałami budowlanymi (piasek, żwir, drewno).

Wielu mieszkańców Gminy Wielkie Oczy podejmie prace modernizacyjne swoich domów. Wymieniać będą okna i pokrycia dachowe (szczególnie eternitowe). Ocieplać będą budynki. Wymieniać się będzie również kotły węglowe na olejowe i gazowe. Zmniejszeniu powinna ulec w związku z tym emisja SO₂.

Wzrośnie również liczba samochodów osobowych. Dzięki coraz korzystniejszym ofertom ze strony dealerów, osoby mające stałą pracę zainteresowane będą wymianą swoich pojazdów. Wymiana pojazdów wpłynie pozytywnie na wielkość emisji spalin samochodowych, wzrośnie jednak liczba wraków.

5. Zadania Gminy Wielkie Oczy w zakresie ochrony środowiska na lata 2004 – 2014 własne i koordynowane

W niniejszym rozdziale cele i priorytety określone w planach wyższego szczebla zostały skonkretyzowane i przedstawione w postaci zadań, jakie gmina musi zrealizować dla osiągnięcia celów.

5.1. ochrona powietrza atmosferycznego

Cel 1/1 – ochrona powietrza atmosferycznego – spełnienie wymagań ustawodawstwa UE w zakresie jakości powietrza poprzez sukcesywną redukcję emisji substancji zanieczyszczających powietrze, zwłaszcza niskiej emisji

priorytet - 1/1.1 - ograniczenie emisji pyłów z emitorów komunalnych

zadania własne Gminy:

- 1/1.1.1. - propagowanie wśród mieszkańców gminy korzyści wynikających z wymiany kotłów węglowych na gazowe lub olejowe.
- 1/1.1.2. – wprowadzenie zakazu instalacji kotłów o mocy powyżej 0,5 KW jeżeli nie będą opalane olejem opałowym lub gazem.
- 1/1.1.3. – przygotowanie i publikowanie w informatorze samorządowym materiałów informacyjnych o szkodliwym dla zdrowia wpływie spalania opakowań z tworzyw sztucznych w paleniskach węglowych.

5.2. ochrona zasobów wodnych

Cel 3/1 – **ochrona wód i zasobów wodnych** – przywrócenie wysokiej jakości wód powierzchniowych, rewitalizacja pierwszego poziomu wodonośnego do jakości umożliwiającej jego wykorzystanie jako lokalnego źródła zaopatrzenia w wodę pitną, ochrona jakości wód podziemnych oraz racjonalne ich wykorzystanie, stworzenie racjonalnego systemu stref ochronnych ujęć wody i zapewnienie w planach zagospodarowania przestrzennego nadrzędności zasad gospodarowania w nich nad innym wykorzystaniem terenów

priorytet 3/1.1. – ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych wiejskich

priorytet 3/1.2. – prawidłowe ukształtowanie stosunków wodnych na obszarach intensywnie użytkowanych przez człowieka

priorytet 3/1.3. – zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł przestrzennych trafiających do wód ze spływami powierzchniowymi, przede wszystkim z terenów rolnych.

priorytet 3/1.4. – zapewnienie bezpieczeństwa powodziowego

zadania własne Gminy:

3/1.1.1. – objęcie do roku 2014 siecią kanalizacji sanitarnej wszystkich budynków mieszkalnych i publicznych w Gminie Wielkie Oczy,

3/1.1.2. – zgłosić do Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych zamiar budowy oczyszczalni ścieków w Wielkich Oczach i Łukawcu.

zadania koordynowane:

3/1.2.1. – oczyszczenie i pogłębienie istniejących rowów melioracyjnych w celu utrzymania ich przepustowości.

3/1.2.2. – przedstawienie stronie ukraińskiej, wspólnie z władzami odpowiedzialnymi za kontakty transgraniczne, obiektywnego raportu o wpływie:

- leja depresyjnego w okręgu jaworowskim na kształtowanie się stosunków wodnych na terenie gminy Wielkie Oczy,
- planowanych przez stronę ukraińską przedsięwzięć mających na celu rekultywację wyrobiska kopalnianego.

3/1.4.1. – utworzenie na rzece Szkło zbiornika retencyjnego w okolicach przysiółka Czaplaki lub Lasu Kobylnickiego.

3/1.3.1. – wytyczenie i utworzenie stref ochronnych dla wód podziemnych przed intensywnym nawożeniem gleb.

3/1/3.2 – preferowanie użytkowania łąkowego gleb wzdłuż brzegów cieków wodnych.

5.3. ochrona gleb

Cel 7/1- ochrona gleb i rekultywacja terenów zdegradowanych

priorytet 7/1.1 – identyfikacja i likwidacja zagrożeń powierzchni ziemi oraz zagospodarowanie terenów po przemysłowych.

priorytet 7/2. - ochrona gleb przed degradacją i zanieczyszczeniem wskutek:

- *czynników naturalnych (m.in. erozja) , powodowanych kumulatywnym przeciążeniem materią i energią (obciążenia chemiczne, fizyczne, biologiczne, genetyczne,)*

- niewłaściwej agrotechniki,
- zmian struktury fizycznej,
- stosunków wodnych,
- chemizacji gleb powodowanego działalnością inwestycyjną, zanieczyszczeniami przemysłowymi i transportowymi, składowaniem odpadów.

zadania własne Gminy:

7/1.2.1. – bieżąca likwidacja „dzikich wysypisk” poprzez:

- posprzątanie terenów na których znajdują się dzikie wysypiska,
- prowadzenie nadzoru terenów na których występowały dzikie wysypiska,
- uniemożliwienie wjazdu pojazdów, tam gdzie jest to możliwe, na tereny publiczne, wykorzystywane przez mieszkańców do nielegalnego deponowania odpadów komunalnych.

7/1.2.2. – kontrola szczelności zbiorników bezodpływowych na ścieki bytowe oraz zbiorników na gnojówkę w gospodarstwach rolnych.

Cel 12/1 – propagowanie idei ochrony środowiska oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju w społeczeństwie

priorytet 12/1.1. – podniesienie świadomości społecznej w zakresie biotechnologii, bezpieczeństwa biologicznego i chemicznego

priorytet 12/1.2. – edukacja ekologiczna w zakresie rolnictwa, w tym właścicieli ziemi.

zadania koordynowane:

12/1.1.1. – szkolenia rolników wspólnie z ODR oraz ARiMR w zakresie prowadzenia optymalnych hodowli zwierząt.

12/1.2.1. – szkolenie producentów rolnych wspólnie z ODR oraz ARiMR w zakresie nawożenia oraz preferowanie rozwoju rolnictwa ekologicznego.

5.4. ochrona zasobów przyrodniczych

Cel 5/1 – ochrona przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej – ochrona i wzrost różnorodności biologicznej oraz doskonalenie systemu obszarów chronionych

priorytet 5/1.1. – poprawa stanu środowiska – usunięcie bądź ograniczenie zagrożeń dla zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz kontrola pozyskiwania zasobów przyrodniczych z ich naturalnych siedlisk.

priorytet 5/1.2. – zachowanie, odtwarzanie oraz wzbogacanie zasobów przyrody, w tym ochrona najbardziej zagrożonych ekosystemów oraz gatunków i ich siedlisk.

priorytet 5/1.3. – podnoszenie wartości krajobrazu na szczeblu lokalnym i regionalnym poprzez działania skierowane na ochronę, zrównoważone gospodarowanie, planowanie i odtwarzanie krajobrazów oraz uaktywnianie społeczeństwa w decydowaniu o losie otaczającego krajobrazu.

zadania koordynowane:

5/1.1.1. – poparcie inicjatywy ustanowienie rezerwatu pod nazwą „MOCZARY”, położonego w lesie pomiędzy Wielkimi Oczami a Łukawcem, o powierzchni 12,25 ha.

5/1.2.1. – poparcie inicjatywy ustanowienia Kuryłowsko-Sieniawsko-Lubaczowskiego Parku Krajobrazowego obejmującego cały obszar Gminy Wielkie Oczy.

5/1.2.2. – wystąpienie z inicjatywą ustanowienia korytarza ekologicznego wzdłuż rzek Szkło i Lubaczówka o szerokości minimum 50 m od linii brzegowej.

zadanie własne Gminy:

5/1.2.3. – sporządzenie projektu granic rolno-leśnych w Gminie Wielkie Oczy.

5.5. gospodarka odpadami

Cel 4/1 – gospodarka odpadami – ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów oraz wdrożenie nowoczesnego systemu ich wykorzystywania i unieszkodliwiania

priorytet 4/1.1. – skierowanie w roku 2010 nie więcej niż 78 % (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji oraz w roku 2014 – 53 % (w stosunku do 1995 roku)

priorytet 4/1.2. – zapewnienie odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych dla osiągnięcia w latach 2007 – 2010 poziomu odzysku – 50 % oraz poziomu recyklingu – 25 %

priorytet 4/1.3. – wydzielenie odpadów wielkogabarytowych ze strumienia odpadów komunalnych poprzez ich selektywną zbiórkę i osiągnięcie co najmniej 50 % poziomu selektywnej zbiórki odpadów – w 2010 roku oraz 70 % - w 2014 roku

priorytet 4/1.4. – wydzielenie odpadów budowlanych wchodzących w strumień odpadów komunalnych poprzez ich selektywną zbiórkę i zapewnienie uzyskania co najmniej 40 % selektywnej zbiórki odpadów w 2010 roku oraz 60 % - w 2014 roku,

priorytet 4/1.5. – wydzielenie odpadów niebezpiecznych wchodzących w strumień odpadów komunalnych poprzez ich selektywną zbiórkę celem unieszkodliwienia i zapewnieni uzyskania co najmniej 50 % - w 2010 roku oraz 80 % - w 2014 roku.

zadania własne Gminy:

4/1.1.1. – propagowanie w informatorze samorządowym tworzenia przydomowych kompostowników.

4/1.1.2. – przygotowanie szczegółowych instrukcji kompostowania odpadów zielonych i kuchennych.

4/1.1.4. – ustawienie przy cmentarzach kontenerów na odpady zielone.

4/1.1.5. - objęcie selektywną zbiórką odpadów wszystkich wytwórców odpadów komunalnych w Gminie Wielkie Oczy.

4/1.5.1.– utworzenie Gminnego Punktu Zbiórki Odpadów Niebezpiecznych (GPZON).

4/1.5.2.– objęcie apteki, ośrodków zdrowia oraz gabinetów stomatologicznych działających na terenie Gminy Wielkie Oczy zbiórką przeterminowanych lekarstw.

4/1.5.4. – objęcie punktów handlowych działających na terenie Gminy Wielkie Oczy zbiórką odpadów niebezpiecznych.

4/1.5.5 – podjęcie Uchwały o obowiązku złożenia przed podmioty działające na terenie Gminy Wielkie Oczy informacji o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania nimi (podstawa prawna: - art. 17. 3. ustawy o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 roku Dz.U. 62 poz. 628).

4/1.4.1. – utworzenie w Urzędzie Gminy Wielkie Oczy banku informacji na temat możliwości zagospodarowania odpadów budowlano-remontowych.

Cel 1/3 – propagowanie idei ochrony środowiska oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju w społeczeństwie

priorytet 1/3.1. – promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki i edukacji ekologicznej poprzez włączanie szkół do realizacji różnych aspektów polityki ekologicznej.

priorytet 1/3.2. – edukacja dorosłych – podniesienie świadomości ekologicznej.

priorytet 1/3.3. – edukacja ekologiczna w zakresie gospodarki odpadami i racjonalizacji zużycia wody.

zadania własne Gminy:

zadanie 1/3.1.1. – organizowanie wyjazdów młodzieży szkolnej do GPZON w celu zapoznania jej z pracą Punku.

zadanie 1/3.2.1. – publikowanie w informatorze samorządowym artykułów poświęconych edukacji ekologicznej.

6. Krótkoterminowy plan działania na lata 2004 – 2007

6.1. założenia planu

Nadrzędnymi celami krótkoterminowego planu działania w ramach Programu Ochrony Środowiska w Gminie Wielkie Oczy jest:

1. rozpoczęcie budowy systemu kanalizacji sanitarnej całej gminy poprzez:
 - budowę oczyszczalni ścieków w sołectwach Łukawiec i Wielkie Oczy,
 - tworzenie w pozostałych sołectwach gminy przydomowych oczyszczalni korzennych.
2. objęcie selektywną zbiórką odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców Gminy Wielkie Oczy, a tym samym, wyeliminowanie zagrożeń związanych z odpadami, w szczególności odpadami niebezpiecznymi znajdującymi się w strumieniu odpadów komunalnych.

Sołectwa Łukawiec i Wielkie Oczy zamieszkuje łącznie 60 % społeczności gminy. Zabudowa w nich jest zwarta. Jedynym sensownym rozwiązaniem wydaje się budowa dwóch oddzielnych oczyszczalni ścieków typu SBR dla:

- Łukawca,
- Wielkich Oczu.

Dla pozostałych ośmiu sołectw Gminy Wielkie Oczy, które są niewielkie i charakteryzują się zabudową rozproszoną należy rozważyć alternatywną propozycję rozwiązania problemu ścieków. Jest nią możliwość wykorzystania w procesie oczyszczania ścieków roślin bagiennych, głównie trzciny i pałki wodnej. Na obszarze gminy sprzyjają temu rozwiązaniu dwa czynniki:

- klimat,
- ukształtowanie terenu.

Ponadto rozwiązanie to jest zdecydowanie tańsze i prostsze w realizacji.

Pierwsze obiekty z wykorzystaniem trzciny do oczyszczania ścieków wybudowane zostały w USA i RFN. Obecnie pracuje kilkaset oczyszczalni w Danii, Wielkiej Brytanii, Szwecji i Austrii.

W Polsce badania nad wykorzystaniem trzciny do oczyszczania ścieków prowadzone były, z wynikiem pozytywnym, w Zakładzie Technologii Ścieków i Biologii Sanitarnej Instytutu Ochrony Środowiska w Warszawie.

Biologiczna aktywność roślin bagiennych oraz zachodzące w tym środowisku procesy fizyczne i biochemiczne są wykorzystywane do oczyszczania ścieków w sztucznie utworzonych systemach o ogólnej nazwie oczyszczalnie korzeniowe.

W praktyce najbardziej popularnym jest system z podpowierzchniowym, poziomym przepływem ścieków przez złoża trzcinowe wypełnione materiałem filtracyjnym gruboziarnistym (żwir, piasek). Rośliny wspomagają procesy oczyszczania ścieków, w szczególności transport tlenu do strefy korzeniowej. Zapewniają utrzymanie drożności złoża i powiększanie jego własności filtracyjnych, co przyczynia się do poprawy warunków hydraulicznych złoża, zaś sieć rozbudowanego systemu korzeniowego zwiększa powierzchnię, na której może rozwijać się specyficzna mikroflora przystosowana do rozkładu zanieczyszczeń, zarówno w warunkach tlenowych jak i beztlenowych.

Technologia oczyszczania ścieków w złożach trzcinowych może być stosowana w małych jednostkach osadniczych. Złóża trzcinowe są obiektami projektowanymi i budowanymi jako konstrukcje ziemne, często w naturalnych lub przygotowanych sztucznie zagłębieniach terenu. Zagłębienia muszą być uszczelnione. Do tego celu można stosować folię lub glinę. Bardzo ważnym elementem złoża jest równomierny rozdział ścieków na wlocie, zapewniający dobre ich rozprowadzenie na całej szerokości tego złoża. Rośliny nasadza się w różny sposób, stosując najczęściej fragmenty kłaczy lub sadzonki wyhodowane z nasion. W skład korzeniowej oczyszczalni ścieków wchodzi:

- studnia zlewowa,
- krata zatrzymująca odpady stałe,
- piaskownik,
- osadnik Inhoffa,
- studzienka przepływowa,
- złoża trzcinowe wyposażone w drenaż doprowadzający ścieki oraz drenaż odprowadzający ścieki oczyszczone,
- komora regulująca poziom odpływu.

Technologia oczyszczania ścieków ma swoje zalety i wady. Do zalet należy zaliczyć:

- niskie koszty inwestycyjne oraz prosta i tania eksploatacja (przygotowanie oczyszczalni, w którym złoża o powierzchni 20 m² obsługiwać będzie 4-osobowa rodzina, nie powinno przekroczyć 2.000 zł).
- wysoka efektywność usuwania ze ścieków zanieczyszczeń węglowych wyrażoną zmniejszeniem BZT₅ i ChZT,
- możliwość uzyskania znacznej ilości biomasy, która może być wykorzystana gospodarczo, np. ścięta trzcina może być użyta do rekultywacji, a pozostawiona w złożu stanowić może izolację cieplną w okresie zimy.

Do wad zaś można zaliczyć:

- konieczność zapewnienia dużej powierzchni terenu (jednostkowa powierzchnia złoża przypadająca na jednego mieszkańca powinna wynosić co najmniej 5 m²),
- konieczność wstępnego mechanicznego oczyszczenia ścieków,
- duża zależność procesu oczyszczania ścieków od zmian temperatury powietrza; niskie temperatury zmniejszają efektywność oczyszczania ścieków, mogą powodować znaczne trudności eksploatacyjne (zamarzanie złóż),
- okresowe występowanie zapachu siarkowodoru w oczyszczonych ściekach w wyniku warunków beztlenowych w złożu⁸.

⁸ „Nie tylko chrząszcz brzmi w trzcinie” – Prof.dr hab. Liliana Kalisz, mgr inż. Jadwiga Sałbut; EKOPROFIT Nr 9(24) 1998 r.

Oczyszczalnie korzeniowe ścieków bytowych mogą być tworzone dla indywidualnych gospodarstw domowych oraz dla wsi, których liczba mieszkańców nie przekracza 1000 osób.

Budowa dwóch oczyszczalni ścieków w: Łukawcu i Wielkich Oczach oraz propagowanie tworzenia przydomowych oczyszczalni korzennych pozwoli na osiągnięcie **celu 3/1 – ochrona wód i zasobów wodnych**.

Dla wyeliminowania zagrożeń mieszkańców Gminy oraz środowiska związanych z odpadami przewiduje się objęcie wszystkich wytwórców odpadów komunalnych na terenie Gminy Wielkie Oczy selektywną ich zbiórką „u źródła”. Działania te pozwolą na osiągnięcie **celu 4/1 – gospodarka odpadami**.

6.2. działania organizacyjno – edukacyjne

Działalność organizacyjno-edukacyjna spoczywać będzie głównie na samorządzie Gminy Wielkie Oczy. W jego gestii jest:

1. wprowadzenie zakazu instalacji w nowych obiektach kotłów o mocy powyżej 0,5 KW jeżeli nie będą opalane olejem opałowym lub gazem **(zadanie 1.1.1.3)**
2. oczyszczenie i pogłębienie istniejących rowów w celu utrzymania ich przepustowości **(zadanie 3.1.2.1.)**
3. likwidacja „dzikich wysypisk” odpadów komunalnych **(zadanie 7.1.2.2.)**
4. podjęcie starań o ustanowienie rezerwatu „MOCZARY” **(zadanie 1.5.1.1.)**
5. podjęcie starań o utworzenie Kuryłosko-Sieniawsko-Lubaczowskiego Parku Krajobrazowego **(zadanie 1.5.1.2.)**
6. objęcie apteki i ośrodków zdrowia działających na terenie Gminy Wielkie Oczy zbiórką przeterminowanych lekarstw **(zadanie 4.1.5.2)**
7. objęcie podmiotów gospodarczych zajmujących się obrotem środków ochrony roślin oraz materiałów budowlanych zbiórką opakowań po materiałach niebezpiecznych **(zadanie 4.1.5.4.)**
8. podjęcie uchwały przez Radę Gminy o obowiązku składania informacji, przez podmioty działające na terenie Gminy Wielkie Oczy, o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania nimi **(zadanie 4.1.5.5.)**

Działalnością edukacyjną objęci zostaną wszyscy mieszkańcy Gminy Wielkie Oczy. Do tego celu wykorzystany zostanie informator samorządowy Gminy oraz strona internetowa Urzędu Gminy.

W informatorze publikowane będą artykuły zgrupowane w trzy bloki tematyczne:

- ochrona powietrza,
- ochrona wód i gleb,
- gospodarka odpadami.

Artykuły poświęcone ochronie powietrza eksponować będą:

- 1) korzyści wynikające z wymiany kotłów węglowych na gazowe i olejowe **(zadanie 1.1.1.2)**

- 2) szkodliwości spalania w kotłach i piecach węglowych opakowań z tworzyw sztucznych z uwagi na emisję toksycznych dioksyn (**zadanie 1.1.1.4**)

Artykuły dotyczące ochrony wód informować będą mieszkańców Gminy o:

- 1) postępie robót przy kanalizacji gminy oraz problemach z tym związanych,
- 2) instrukcje wykonania przydomowych oczyszczalni korzennych (**zadanie 3.1.1.1.**)
- 3) wpływie intensywnego nawożenia gruntów ornych na jakość wód (**zadanie 3.1.3.1.**)

Artykuły poruszające tematykę gospodarki odpadami:

- 1) propagować będą tworzenie przydomowych kompostowników (**zadanie 4.1.1.1.**)
- 2) informować będą jak należy prawidłowo kompostować odpady zielone i kuchenne (**zadanie 4.1.1.2**)
- 3) informować będą o pracy Gminnego Punktu Zbiórki Odpadów Niebezpiecznych GPZON (**zadanie 3.1.2.1.**)
- 4) informować będą o celowości wyłączenia odpadów zielonych ze strumienia odpadów powstałych na cmentarzach (**zadanie 1.4.1.3**)

6.3. przedsięwzięcia inwestycyjne

Budowa dwóch oczyszczalni ścieków pochłonie ca. 4,0 mln zł. Optymalnym rozwiązaniem będzie stopniowe ich realizowanie wg następującego harmonogramu:

1. oczyszczalnia w Wielkich Oczach – lata 2005 –2006,
2. oczyszczalnia w Łukawcu – rok 2007.

6.4. źródła finansowania

O pomoc w sfinansowaniu inwestycji Gmina Wielkie Oczy wystąpi do Urzędu Marszałkowskiego w Rzeszowie z chwilą ogłoszenia naboru projektów dotyczących ochrony środowiska.

W ramach 3 priorytetu ZPORR „Rozwój lokalny” działanie 3.1. „Obszary wiejskie” przewiduje współfinansowanie następujących projektów:

1. budowę i modernizację sieci wodociagowych i kanalizacji sanitarnej,
2. budowę i modernizację oczyszczalni ścieków,
3. organizację systemów selektywnej zbiórki odpadów,
4. rekultywację nieczynnych składowisk,
5. likwidację „dzikich” składowisk,
6. budowę sortowni.

75 % nakładów inwestycyjnych tj. około 3,0 mln zł zostanie zwrócona po zrealizowaniu zadań, czyli:

- dla oczyszczalni w Wielkich Oczach – w 2007 roku (1,5 mln zł),
- dla oczyszczalni w Łukawcu – w 2008 roku (1,5 mln zł).

Przystępując jednak do realizacji inwestycji Gmina musi dysponować środkami finansowymi w wysokości ponoszonych wydatków.

W budżecie Gminy Wielkie Oczy na 2004 rok przyjęto już do realizacji zadania o łącznej wartości 299 tys. zł.

Z przedstawionych niżej wyliczeń wynika, że przy realizacji proponowanej inwestycji wskaźnik obciążenia budżetu z tytułu spłaty raty pożyczki w latach 2005 – 2007 nie powinien przekroczyć 15 %, a wskaźnik zadłużenia gminy w analogicznym okresie 60 %.

Projekt planu finansowego na lata 2004 – 2007 przedstawia się następująco:

tabela 6 - 23

Lp.	wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
I.	DOCHODY	4 252 082	4 806 389	4 937 281	5 149 821	5 201 319	5 253 332	5 305 866
II.	PRZYCHODY	26 532	140 000	0	1 500 000	1 500 000	1 500 000	500 000
1.	kredyty zaciągnięte	0	140 000	0	1 500 000	1 500 000	1 500 000	500 000
2.	pożyczki zaciągnięte	0	0	0	0	0	0	0
3.	pożyczki planowane	0	0	0	0	0	0	0
4.	inne źródła	26 532	0	0	0	0	0	0
III.	RAZEM (I+II)	4 278 614	4 946 389	4 937 281	6 649 821	6 701 319	6 753 332	5 805 866
IV.	WYDATKI	4 031 414	4 690 223	4 760 980	5 569 821	6 823 529	6 876 765	6 930 532
1.	wydatki bieżące	3 593 074	4 230 038	4 409 081	5 270 821	5 323 529	5 376 765	5 430 532
1.1.	koszty obsługi długu istniejącego	0	0	0	0	120 000	180 000	190 000
1.2.	koszty obsługi planowanej pożyczki	0	0	0	0	0	0	0
2.	wydatki majątkowe	438 340	460 185	351 899	299 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
V.	ROZCHODY	247 200	245 000	164 000	200 000	400 000	600 000	600 000
1.	spłata kredytów zaciągniętych	247 200	245 000	164 000	200 000	400 000	600 000	800 000
2.	spłata pożyczek zaciągniętych	0	0	0	0	0	0	0
3.	spłata planowanej pożyczki	0	0	0	0	0	0	0
VI.	RAZEM (IV+V)	4 278 614	4 935 223	4 924 980	5 769 821	7 223 529	7 476 765	7 530 532
VII.	łączna kwota przypadająca do spłaty pożyczek i kredytów wraz z odsetkami (V+IV.1.1.+IV.1.2.)	247 200	245 000	164 000	200 000	520 000	780 000	790 000
VIII.	wskaźnik obciążenia budżetu z tytułu przypadających do spłaty w danym roku budżetowym rat pożyczek wraz z odsetkami (max 15 %)	5,81	5,10	3,32	3,88	10,00	14,85	14,89
IX.	łączna kwota zadłużenia gminy na koniec każdego roku budżetowego	388 091	283 091	119 091	1 419 091	2 399 091	3 119 091	2 829 091
X.	wskaźnik zadłużenia gminy na 31.12. (max. 60 %)	9,13	5,89	2,41	27,56	46,12	59,37	53,32

Źródło – opracowanie własne na podstawie materiałów udostępnionych przez Urząd Gminy Wielkie Oczy

7. Długoterminowy plan działania na lata 2008 –2014

7.1. działania organizacyjno – edukacyjne

Plan długoterminowy jest kontynuacją procesów zapoczątkowanych w latach 2004 – 2007.

Zadania przyjęte do realizacji w planie krótkoterminowym, których terminy realizacji, z przyczyn niezależnych od gminy zostaną przesunięte w czasie, będą musiały być wykonane z opóźnieniem.

Realizacja zadań edukacyjnych, aby była skuteczna musi z uwagi na swój charakter być cyklicznie ponawiana.

7.2. przedsięwzięcia inwestycyjne

W latach 2008 – 2014 przewiduje się wykonanie sieci kanalizacyjnej w Łukawcu i Wielkich Oczach. Wartość robót szacuje się na 4,0 mln zł. W ten sposób zakończono by kanalizacje dwóch największych wsi na terenie Gminy Wielkie Oczy.

Ponadto w celu wyeliminowania zagrożeń mieszkańców Gminy oraz środowiska przewiduje się utworzenie w 2013 roku Gminnego Punktu Zbiórki Odpadów Niebezpiecznych (GPZON). Punkt ten powinien przyjmować:

- a) świetlówki,
- b) detergenty zawierające odpady niebezpieczne,
- c) odczynniki fotograficzne,
- d) farby, tłuszcze, farby drukarskie, kleje, lepiszczka i żywice zawierające substancje niebezpieczne,
- e) kwasy i alkalia,
- f) lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć,
- g) leki cytotoksyczne i cytostatyczne,
- h) oleje i tłuszcze,
- i) środki ochrony roślin,
- j) zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne,
- k) zużyte akumulatory,
- l) drewno zawierające substancje niebezpieczne,
- m) urządzenia zawierające freony,
- n) rozcieńczalniki.

Działalność GPZON finansowana będzie w całości z budżetu Gminy Wielkie Oczy.

Punkt będzie ogrodzony a cały jego teren oświetlony. Wyposażony będzie w kontenery i beczki do gromadzenia odpadów. Ponadto posiadać będzie wagę uchylną 1,5 Mg niezbędną do ustalenia masy przyjmowanych odpadów. Pojemniki na odpady będą oznakowane. Dojazd samochodu specjalistycznego pod załadunek kontenerów będzie swobodny. Kontenery i beczki znajdować się będą we wiacie pod zamknięciem. Liczbę pojemników oraz sposób ich przeznaczenia przedstawia poniższe zestawienie.

tabela 7- 24

rodzaj pojemnika	szt.	przeznaczenie
kontenery KP-11	1	drewno zawierające substancje niebezpieczne
	1	opakowania po chemikaliach metalowe
	1	opakowania po chemikaliach i środkach ochrony roślin plastikowe
beczki 200 l	1	lampy fluorescencyjne, świetlówki
	1	zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne
	6	baterie małogabarytowe wg rodzajów i wielkości
	1	podczynniki fotograficzne
	1	farby , kleje lepiszcząca zawierające substancje niebezpieczne
	1	detergenty zawierające odpady niebezpieczne
	1	zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne
	1	przetworzone lekarstwa

Odpady przyjmowane będą w dni robocze i wolne soboty, w godzinach od 11.00 do 17.00. Punkt obsługiwany będzie przez jedną osobę.

W punkcie przyjmowane będą również:

- zużyte opony samochodowe,
- szkło nieopakowaniowe (budowlane) pochodzące z rozbiórki budynków,
- odpady wielkogabarytowe.

Zestawienie nakładów związanych z utworzeniem Gminnego Punktu Zbiórki Odpadów Niebezpiecznych przedstawia poniższa tabela.

tabela 7 - 25

zadanie	specyfikacja wydatków	kwota netto (tys. zł)
4/1.1.2.1	Gminny Punkt Zbiórki Odpadów Niebezpiecznych (GPZON)	
	1. wykonanie wiaty	40,00
	2. wykonanie pomieszczenia socjalnego wewnątrz wiaty	15,00
	3. zakup pojemników na odpady niebezpieczne	50,00
	4. zakup wagi	5,00
	RAZEM WYDATKI INWESTYCYJNE	110,00

O pomoc w sfinansowaniu inwestycji Gmina Wielkie Oczy wystąpi do ARiMR. Połowa nakładów inwestycyjnych tj. około 55 tys. zł zostanie zwrócona po zrealizowaniu zadań, czyli w roku 2009. Przystępując jednak do realizacji inwestycji Gmina musi dysponować środkami finansowymi w wysokości około 140 tys. zł.

7.3. monitoring

Monitoring powietrza i wód prowadzony będzie przez WIOŚ w Rzeszowie. Porównania wyników pomiarów powinny potwierdzić skuteczność realizacji podjętych przez gminę zadań.

Przyjmowane przez GPZON odpady muszą być ewidencjonowane zgodnie

z obowiązującymi przepisami. Uzyskane będą wówczas informacje na temat:

- 1) poziomów odzysku surowców wtórnych, w tym odpadów wielkogabarytowych i budowlanych,
- 2) poziomu odzysku odpadów niebezpiecznych,
- 3) stopnia zbieżności wielkości planowanych z rzeczywistymi.

Ponadto Urząd Gminy Wielkie Oczy przyjmując opłaty za odbiór odpadów komunalnych od gospodarstw domowych i podmiotów działających na terenie gminy będzie dysponować pełną informacją na temat liczby współpracujących z operatorem wytwórców. Na tej podstawie Urząd Gminy będzie mógł stosować sankcje karne w stosunku do wytwórców, którzy nie podporządkują się uchwale Rady Gminy o utrzymaniu czystości i porządku w Gminie Wielkie Oczy.

Poniżej zestawione zostały wskaźniki kontroli efektywności Programu Ochrony Środowiska.

tabela 7 - 26

Lp.	wskaźniki	Stan wyjściowy (2001 r.)
I.	Wskaźniki ogólne	
1.	Liczba mieszkańców gminy	3 969
2.	Liczba budynków mieszkalnych	897
II.	Wskaźniki gospodarki odpadami	
1.	Liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy	66
2.	Stopień objęcia gminy zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych (%)	84
3.	Masa wytworzonych odpadów komunalnych (Mg)	887
4.	Masa zdeponowanych na składowisku odpadów komunalnych (Mg)	192
5.	Udział odpadów komunalnych zdeponowanych na składowisku w odpadach komunalnych ogółem (%)	21,65
6.	Masa wytworzonych odpadów podlegających biodegradacji (Mg)	206,49
7.	Masa zdeponowanych na składowisku odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (Mg)	10,0
8.	Wskaźnik udziału odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowisko (%)	4,84
9.	Masa wytworzonych surowców wtórnych (Mg)	253,68
10.	Masa odzyskanych surowców wtórnych (Mg)	43,0
11.	Stopień odzysku surowców wtórnych (%)	16,95
12.	Masa wytworzonych odpadów wielkogabarytowych (Mg)	62,8
13.	Masa odzyskanych odpadów wielkogabarytowych (Mg)	42,0
14.	Stopień odzysku odpadów wielkogabarytowych (%)	66,88
15.	Masa wytworzonych odpadów remontowo – budowlanych (Mg)	89,41
16.	Masa odzyskanych odpadów remontowo – budowlanych (Mg)	70,0
17.	Stopień odzysku odpadów remontowo – budowlanych (%)	78,29
18.	Masa wytworzonych odpadów niebezpiecznych (Mg)	8,34
19.	Masa odzyskanych odpadów niebezpiecznych (Mg)	0,0
20.	Stopień odzysku odpadów niebezpiecznych (%)	0,0
21.	Masa odpadów zawierających azbest pozostających do unieszkodliwienia (Mg)	907,0
III.	Wskaźniki ochrony wód powierzchniowych	
1.	Liczba przyłączy wodociągowych do budynków mieszkalnych	795
2.	Stopień objęcia gminy siecią wodociągową (%)	88,63
3.	Liczba przyłączy kanalizacyjnych	0
4.	Stopień objęcia gminy siecią kanalizacyjną (%)	0
5.	Zdolność przerobowa oczyszczalni ścieków (m ³ /dobę)	0
6.	Średnia ilość przyjmowanych do oczyszczenia ścieków (m ³ /dobę)	0

7.	Stopień wykorzystania mocy przerobowych oczyszczalni (%)	0
8.	Masa wytworzonych komunalnych osadów ściekowych (Mg)	0
9.	Masa wykorzystanych osadów ściekowych do celów rekultywacyjnych (Mg)	0
10.	Stopień wykorzystania komunalnych osadów ściekowych (%)	0

8. Analiza oddziaływania na środowisko

Objęcie siecią kanalizacji sanitarnej wszystkich gospodarstw domowych w Gminie Wielkie Oczy wpłynie w sposób istotny na jakość wód wszystkich cieków płynących przez teren gminy.

Ustanowienie rezerwatu „MOCZARY” oraz Kuryłowsko-Sieniawsko-Lubaczowskiego Parku Krajobrazowego pozwoli na odbudowę bogatej niegdyś w tym rejonie flory i fauny.

Zintegrowany system gospodarki odpadami w Gminie Wielkie Oczy powinien zapewnić przede wszystkim likwidację strumienia zanieczyszczeń uwalnianych z odpadów niebezpiecznych, które dzięki utworzeniu GPZON zostaną wydzielone i poddane unieszkodliwieniu w przystosowanych do tego celu instalacjach.

Ponadto system powinien przyczynić się do zwiększenia masy kompostowanych odpadów organicznych.

System zbiórki odpadów zapewnić powinien również ograniczenie strumienia odpadów komunalnych kierowanych na składowiska. Spowodować powinien również wzrost odzysku surowców wtórnych, które będzie można ponownie użyć, oszczędzając tym samym zasoby środowiska.

Skuteczność systemu będzie w przyszłości mierzona:

- 1) ilością usuwanych odpadów, nielegalnie porzucanych,
- 2) wielkością nakładów finansowych ponoszonych na likwidację dzikich wysypisk,
- 3) masą kierowanych odpadów na składowiska,
- 4) poziomem odzysku surowców wtórnych,
- 5) wielkością stężeń zanieczyszczeń wód powierzchniowych oraz podziemnych.

W podsumowaniu można stwierdzić, że wszelkie przewidziane w programie działania są przyjazne dla środowiska i sprzyjają poprawie jego jakości a także zmniejszą powodowaną przez odpady uciążliwość dla mieszkańców Gminy.

SPIS TABEL

	Str.
2 - 1 Liczba mieszkańców gminy wg sołectw	5
2 - 2 Liczba budynków mieszkalnych wg sołectw	6
2 - 3 Klasy bonitacji gruntów	6
2 - 4 Liczba gospodarstw rolnych	7
2 - 5 Struktura zagospodarowania obszaru gminy	7
2 - 6 Struktura upraw	7
2 - 7 Liczba zwierząt hodowlanych w gospodarstwach rolnych	8
3 - 8 Sposób ogrzewania mieszkań	10
3 - 9 Kryteria oceny zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego	11
3 - 10 Ocena stężeń zanieczyszczeń w strefie ustanowionych ze względu na zdrowie ludzi	12
3 - 11 Ocena stężeń zanieczyszczeń w strefie ustanowionych ze względu na ochronę roślin	12
3 - 12 Zakres stref ochronnych dla linii wysokiego napięcia	13
3 - 13 Wyniki pomiaru jakości wód rzeki Lubaczówka w miejscowości Lubaczów w 2003 roku	15
3 - 14 Wyniki pomiaru jakości wód rzeki Lubaczówki przy ujściu do Sanu	16
3 - 15 Wyniki pomiaru jakości wód rzeki Szkło w miejscowości Budzyń	16
3 - 16 Wyniki pomiaru jakości wód rzeki Szkło przy ujściu do Sanu	17
3 - 17 Liczba przyłączy sieci wodociągowej wg sołectw	18
3 - 18 Struktura zużycia wody w latach 2001 - 2003 roku	20
3 - 19 Liczba zbiorników bezodpływowych	20
3 - 20 Schemat prawdopodobnego przepływu odpadów komunalnych w Gminie Wielkie Oczy w 2001 roku	22
3 - 21 Pomniki przyrody	26
4 - 22 Prognoza demograficzna do 2014 roku	34
6 - 23 Plan finansowy Gminy Wielkie Oczy na lata 2004 - 2007	44
7 - 24 Wyposażenie GPZON	46
7 - 25 Zestawienie planowanych wydatków związanych z utworzeniem GPZON	46
7 - 26 Wskaźniki kontroli efektywności Programu Ochrony Środowiska	47